

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ УКРАЇНИ
«КИЇВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

ВИДАВНИЧО-ПОЛІГРАФІЧНИЙ ІНСТИТУТ
КАФЕДРА ГРАФІКИ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

щодо виконання практичних робіт з предмету
«КОМПОЗИЦІЯ ВИДАННЯ.
ДИЗАЙН ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ»

для студентів напрямку підготовки 6.020205
«Образотворче мистецтво»
1 курс (1 семестр), денна форма навчання

Рекомендовано Вченою радою ВПІ

Методичні вказівки щодо виконання практичних робіт з предмету
«Композиція видання. Дизайн дитячої літератури»
для студентів напряму підготовки 6.020205 «Образотворче мистецтво»
1 курс (1 семестр), денна форма навчання /
Уклад.: Я.В.Герук ,О.М.Кірдіна, К.: НТУУ «КПІ», 2015 - 76 с.

Гриф надано Вченою радою ВПІ НТУУ «КПІ»

Навчальне видання

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

щодо виконання практичних робіт з предмету

«Композиція видання. Дизайн дитячої літератури»

1 курс, 1-й семестр

Укладачі: *Герук Яна Вячеславівна, асистент*

Кірдіна Олена Миколаївна, старший викладач

Відповідальний

редактор *Т.Г.Осипова, к.т.н, доцент, завідувач кафедри,
НТУУ «КПІ», ВПІ, кафедра «Графіка»*

Рецензент *П.О.Киричок, проректор з науково-педагогічної роботи,
д.т.н., проф.*

За редакцією укладача

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Дисципліна «Композиція видання. Дизайн дитячої літератури» - це дисципліна, яка формує основні необхідні знання та вміння фахівця з оформлення та художнього конструювання (дизайну), ілюстрування та цілісного оформлення книг.

Дисципліна є базовою у підготовці студентів за програмою ступеневої вищої освіти професійного спрямування 0202 «Мистецтво», спеціальності 6.020208 «Образотворче мистецтво».

Курс складається з лекційних, практичних та самостійних занять і охоплює основні поняття, термінологію, формує основні необхідні знання та вміння фахівця з оформлення та художнього конструювання (дизайну), ілюстрування, використовувати свої знання у створенні цілісного оформлення книг.

Для вивчення цієї дисципліни необхідне паралельне вивчення модулів (дисциплін) «Рисунок і перспектива», «Живопис» (шифри НФ-02, НФ-04 обсяг 9 та 8,5 кредитів ECTS), «Основи перспективи», (шифр НП-07, обсяг 1 кредит ECTS), «Основи композиції», «Аналітичний рисунок» (шифри ВП-03, ВП-05 обсяг 12 кредитів ECTS), відповідно до навчального плану напряму підготовки 6.020208 «Образотворче та декоративно-прикладне мистецтво», затвердженого першим проректором НТУУ «КПІ».

На протязі першого семестру розглядаються завдання курсу "Композиція видання. Дизайн дитячої літератури", такі як: основні поняття, терміни, види друкованих видань та їх особливості, засоби художнього конструювання та оформлення видань, мистецтва книги.

У відповідності до плану вивчення дисципліни «Композиція видання» студенти виконують дві практичні роботи, а саме:

1. Створення оригіналів фактур;
2. Виконання трьох оригіналів обкладинок з використанням фактур до видань творів художньої літератури.

Попереднім і супровідним етапом виконання практичних завдань є робота з теоретичним матеріалом, ознайомлення з кращими зразками виконаних у попередні роки завдань.

Знання отримані студентами а процесі вивчення курсу "Композиція видання. Дизайн дитячої літератури", необхідні для виконання курсового і дипломного проектування, подальшій професійній діяльності у видавництвах, дизайнерських відділах.

2. МЕТА ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

Практичні роботи ставлять за мету поглибити знання та вміння. Студент повинен знати:

- основні поняття і терміни;
- характерні особливості друкованих видань, їх функції;
- індивідуальні особливості оформлення видань;
- повне уявлення про фактури, їх виражальні можливості;
- основні способи виготовлення фактур різними матеріалами;
- способи застосування фактур в книзі і інших видах друкованих видань;

- основи композиційних засобів оформлення обкладинок;
- закономірності побудови композиції обкладинок;
- основи оформлення, як зовнішнього, так і внутрішнього простору книги;
- адресність призначення книги і різниці в оформленні різних видів видань;
- засоби розкриття за допомогою художньо-виражальних та поліграфічних засобів змісту літературного твору та посилення його впливу на читача;
- вимоги до сучасності.

Застосування набутих знань при виконанні практичних робіт розширить художнє бачення, виробить аналітичний підхід, сприятиме набуттю професійних навиків, орієнтації у довідниковій та дизайнерській літературі, пропозиціях на ринку, вивченню наступних дисциплін.

3. СТРУКТУРА І МЕТОДИКА ВИКОНАННЯ РОБІТ

Роботи виконуються під безпосереднім керівництвом і контролем викладача в рамках учбового розкладу аудиторних занять у лабораторіях Видавничо-поліграфічного інституту, а також вдома. Перед виконанням практичної роботи студент має бути ознайомлений з теоретичним обґрунтуванням та методикою виконання кожної роботи, специфікою користування тим чи іншим інструментом та матеріалами. Підготовка може проводитися в бібліотеці, методичних кабінетах інституту, при необхідності, вдома.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ВИКОНАННЯ РОБОТИ

Оцінка повинна враховувати відповідність виконаної роботи сутності завдання, повноту і ступінь обґрунтування рішень, обсяг і рівень використаних теоретичних і практичних завдань, наявність елементів творчого, продуктивного мислення, оригінальність способу вирішення та отримання результатів, вміння аналізувати і оцінювати факти та прогнозувати результати від прийнятих рішень, вміння викладати матеріал логічно і послідовно.

Рейтинг студента з кредитного модуля в 1-му семестрі складається з балів, що отримуються за: дві практичні роботи, виконання модульної контрольної. Семестровим контролем є екзамен.

Виконання, звіт та захист двох практичних робіт: повне виконання (20 балів), повністю виконаний звіт, але захист не задовільний (10-15 балів), робота виконана, але здана не у встановлені терміни (0 балів).

СТВОРЕННЯ ОРИГІНАЛІВ ФАКТУРИ

Час проведення роботи –12 години

Актуальність і теоретичне обґрунтування.

Фактура (лат. *factura* — оброблення, побудова) — це характер поверхні: гладкість, шорсткість, рельєфність. Фактурні показники несуть в собі певні риси композиційного засобу, хоча не так явно як, припустимо, ритм і колір. Фактурою художник завершує композицію. Фактура широко використовуються скульпторами, архітекторами, дизайнерами. У живописі вона відіграє допоміжну роль.

В першому семестрі студенти повинні отримати повне уявлення про фактури, їх виразні можливості, способах і об'єктах застосування в книзі і інших видах друкованих видань. Для виконання книжкових ілюстрацій застосовуються багаті нюансами фактур техніки - олівець, офорт, живопис, змішані техніки.

Приставаючи до виконання практичних робіт, студент повинен з пильним інтересом художника-практика і майбутнього фахівця в області оформлення друкованих видань засвоїти та оцінити теоретичні положення роботи Е. Д. Кузнецова «Фактура як елемент книжкового мистецтва» .

Необхідно розібратися в різних розуміннях фактури. У самому поширеному розумінні - це характер поверхні предмета, що визначається властивостями матеріалу предмета і способом його обробки. Немає предметів без фактури. Поняття фактури включає і наше сприйняття, яке звернено переважно до емоційних сторін свідомості. Сприймаючи незліченну різноманітність фактур, людина перейнялася їх виразністю і стала їх використовувати.

Одним із завдань вже готових оригіналів фактур є формування задуму твору, асоціацій відповідних змісту.

Твори графіки не мають помітного рельєфу поверхні. Проте фактура - не просто поверхня. Вона сприймається як властивості поверхні. У фактурі необхідно враховувати масштаб співвідношень відповідних елементів, що складають поверхню, один з одним і з усією поверхнею.

Фактуру може утворити не тільки реально існуючий рельєф поверхні, але і те враження рельєфності, яку здатна створити художня форма, засоби графіки - лінія, пляма. В. Марков назвав це явище «нематеріальною» фактурою . Різноманітні плями або лінії в залежності від їх форми, розміру, взаєморозташування, тона, півтонів, кольору утворюють певну ілюзорну художню просторовість і рельєфність.

Фактура репродукції, виконаної високим друком, своєрідно відображає фактуру типографського кліше. Засобами фотографії або поліграфічного репродукування можна ілюзорно відтворити рельєфну фактуру матеріалу. На обкладинках, як фон, часто відтворюють фактуру полотна, дерева, каменя, виконуючи попередньо фотографію з цих матеріалів.

В мистецтві книги та інших друкованих виданнях використовуються фактури «матеріальні» і «нематеріальні». Вони взаємодіють між собою і утворюють нові складні фактури.

Між фактурою і кольором, як пише Е. Д. Кузнецов, існує тонкий взаємозв'язок, подібний до того, який існує між смаком і нюхом: колір, безумовно, залежить від фактури, і одна і та ж фарба по різному звучить в різних поверхнях. Фактура ж, у свою чергу, залежить від кольору. Ось чому пофарбована поверхня набуває фактуру більш щільну, ніж нефарбована, особливо це відноситься до тонів неясних, глухуватих, що володіють своєю власною ілюзорною «щільністю».

Хоча в практичних роботах першого семестру студент матиме справу з «нематеріальними» фактурами, доцільно одночасно вивчити також і проблеми використання в книзі «матеріальних» фактур, з'ясувати їх роль. Це буде мати велике значення для всієї подальшої роботи над оформленням друкованих видань.

Стосовно до масштабних відносин елементів книги можна сказати, що фактури «сильні» менш гармоніюють з виданням малого формату невеликого обсягу (малою товщиною блоку), а фактури слабкі - з великоформатними книгами.

Сорти паперу багатоликі і можуть викликати різні відчуття. Крім характеру поверхні, на сприйняття діє, наприклад, відчуття пухкості, пористості, аморфності або жорсткої щільності, пружності. Білі (умовно) папери різних сортів відрізняються відтінками.

Випускаються папери з активно вираженою, спеціально створеною фактурою поверхні, наприклад сорт «яєчна шкаралупа», сама назва якої характеризує особливість фактури, сорт «льон» (фактура імітує лляне полотно) сорт «люксо-арт» має глянцевою поверхню.

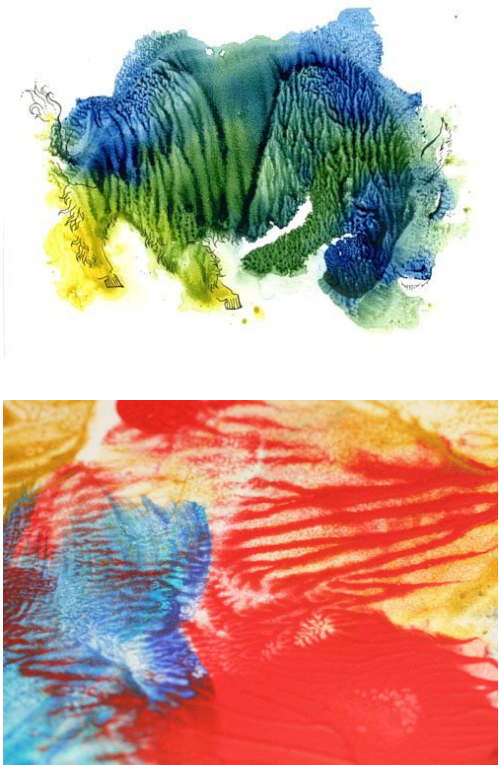
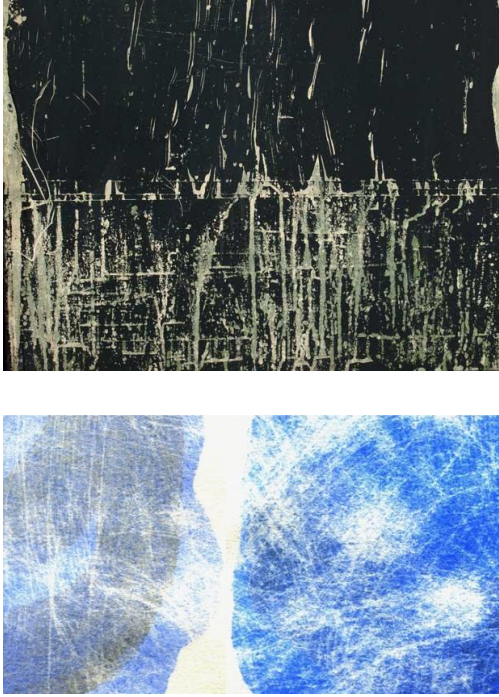
Вивчення студентами «нематеріальних» фактур реалізується в практичних роботах першого семестру. Студенти виконують оригінали «нематеріальних» фактур на аркушах паперу. Оригіналами вони вважаються, тому що можуть бути відтворені (репродуковані) як елемент (або його складова частина) книжкового оформлення. Репродукована фактура набуває своєрідні якості, нерідко робиться більш помітною, графічно гострою, стає активним виразним засобом оформлення друкованої продукції.

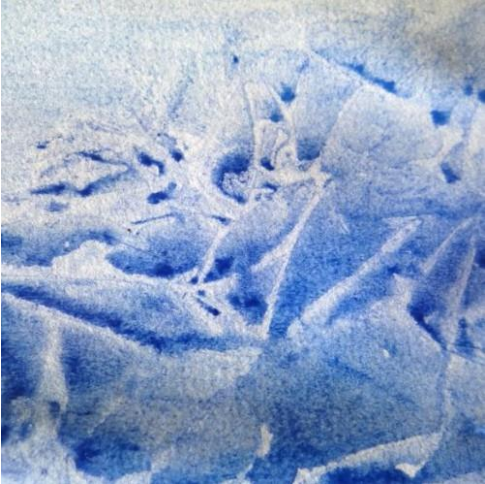

Література: [п.2 с 94-96, п.9 с 59].

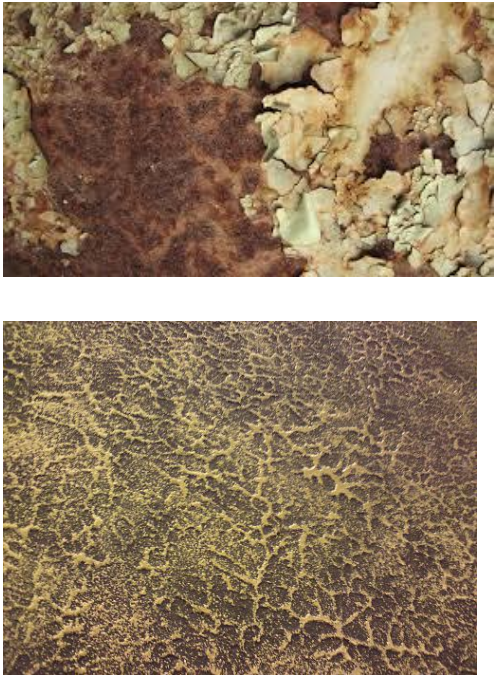

Класифікація «нематеріальних» фактур за способами виконання

У зв'язку з характером саме цього навчального завдання фактури можна розділити на дві групи - рівномірні і нерівномірні. Рівномірні мають порівняно однаковий чи абсолютно однаковий, хоча і будь-якої складності, але практично повторюючийся мотив малюнка, що заповнює всю площину паперу. При цьому, достатньо бачити невелику ділянку рівномірної фактури, щоб отримати про неї повне уявлення. У навколишньої дійсності часто зустрічаються рівномірні матеріальні фактури, наприклад, фактура полотна, штукатурки, дошок певних порід дерева, граніту. Всілякі вироби та матеріали часто мають штучно створені регулярні фактури, іноді досить складні.

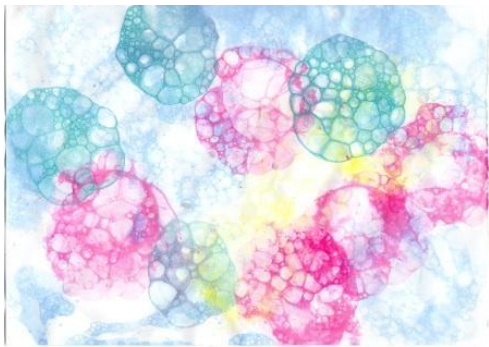
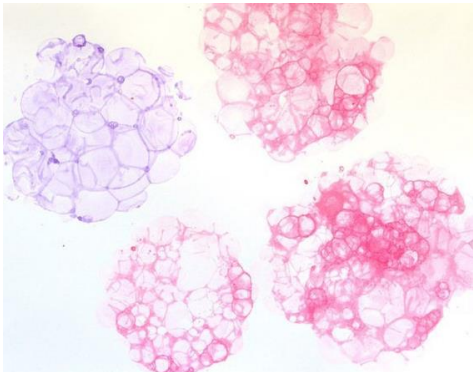
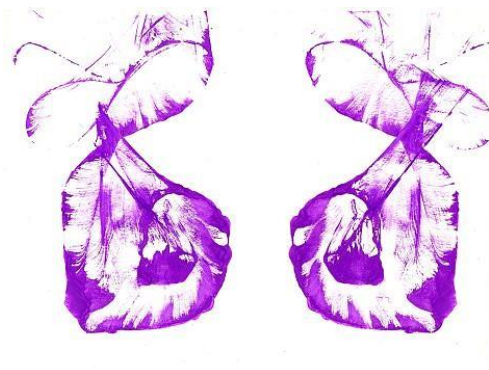

№ п/п	Спосіб виконання	Матеріали і засоби	Приклади
1	Створення фактур за допомогою жорсткого пензля і густої фарби.	Папір різних типу, кольору, розміру; пензлі різних розміру, жорсткості; гуаш, олія, акрил.	
2	Створення фактур за допомогою накладанням акварельної фарби пензлем.	Папір різних типу, кольору, розміру; пензлі різних розміру, жорсткості; акварель	

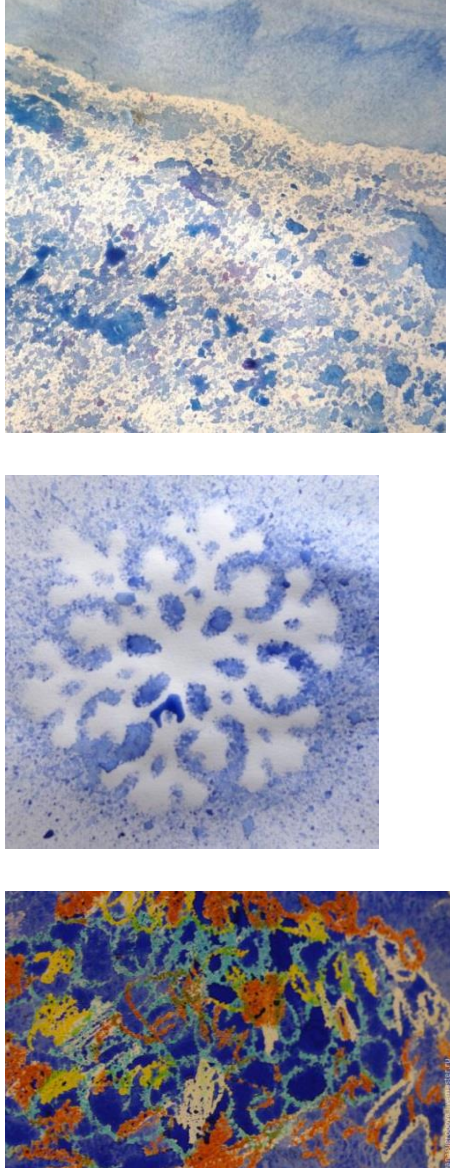
3	Створення методом монотипії.	Папір різних типу, кольору, розміру; пензлі різних розміру, жорсткості; гуаш, акрил, акварель; скло, пластик.	
4	Створення фактури методом вишкрябування.	Папір різних типу, кольору, розміру; пензлі різних розміру, жорсткості; гуаш, акрил, олійна пастель; скребки, пластикові гребені, гумова губка, поролон, тканини з різною рельєфною структурою (мішковина, полотно, марля тощо); бритва, ніж, шабер.	

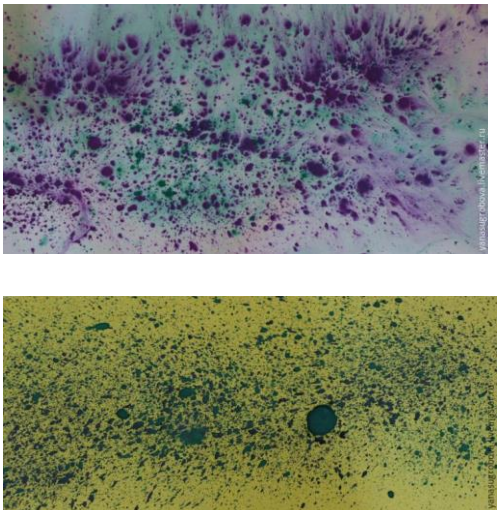

5	Створення фактури за допомогою харчової плівки.	Папір різних типу, кольору, розміру; пензлі різних розміру, жорсткості; акварель; харчова плівка.	
6	Створення фактури за допомогою офортного верстата.	Папір різних типу, кольору, розміру; гуаш, офортна фарба; офортний верстат; полотно, листя рослин, матеріали, що мають свою фактуру.	

7	Створення фактури за допомогою фотоматеріалів.	Фотоапарат, Pentium V, сканер, графічний пакет Adobe Illustrator.	
8	Створення фактури олійною фарбою, розли-тою на воді.	Папір різних типу, кольору, розміру; олійна фарба, розчинник; вода, ємність для води (великого розміру)	

9	Створення фактури за допомогою акварельної фарби з використанням солі.	Папір різних типу, кольору, розміру; пензлі різних розміру, жорсткості; акварель; сіль.	
10	Створення фактури за допомогою акварельної фарби з використанням медичного спирту.	Папір різних типу, кольору, розміру; пензлі різних розміру, жорсткості; акварель; медичний спирт.	
11	Створення фактури за допомогою зеленого, чорного і червоного чаю.	Папір різних типу, кольору, розміру; пензлі різних розміру, жорсткості; зелений, чорний і червоний чай.	

12	Створення фактури за допомогою мильних бульбашок.	Папір різних типу, кольору, розміру; туш різнокольорова; мильні бульбашки, коктейльна трубочка, стакан.	
13	Створення фактури за допомогою лимонного соку.	Папір різних типу, кольору, розміру; сік лимона; праска.	
14	Створення фактури за допомогою молока.	Папір різних типу, кольору, розміру; молоко; праска.	
15	Створення фактури за допомогою нитки. Ниткографія.	Папір різних типу, кольору, розміру; туш; нитки різної товщини; книга.	

16	Створення фактури за допомогою впливу струменя повітря на краплі туші через трубочку.	Папір різних типу, кольору, розміру; туш; коктейльна трубочка.	
17	Створення фактури за допомогою воскового мілку або свічки	папір різних типу, кольору, розміру; восковий мілок, свічка; акварель.	

18	Створення фактури за допомогою розбризгування акварельної чи гуашевої фарби зубною щіткою.	папір різних типу, кольору, розміру; акварель, гуаш; зубна щітка.	
19	Створення фактури за допомогою малярної стрічки.	папір різних типу, кольору, розміру; малярна стрічка; акварель, гуаш, акрил.	
20	Створення фактури за допомогою піни для гоління та гуашевої фарби.	папір різних типу, кольору, розміру; піна для гоління; акварель, гуаш, акрил.	

Виконуючи практичні роботи по створенню «нематеріальних» фактур, студент досягає багатство «графічної мови» фактур, невичерпні можливості варіювання малюнка, кольорового і тонового характеру фактури в межах кожної обраної, відомої раніше або винайденої студентом техніки їх виконання. Ретельний аналіз дозволить здійснити подальший пошук нових виразних можливостей нематеріальних фактур, впевнено досягти кінцевого результату, зробити нові композиційні рішення, які будуть використані у виконанні обкладинок до літературних творів.

Робота не є самоціллю, а слугує підготовчим етапом для включення, якщо цього вимагатиме художній задум, виразних можливостей фактури в палітру засобів оформлення книжкового або іншого друкованого видання. Виразна «мова» фактури в оформлювальному ансамблі видання слугуватиме створенню

художнього образу, що формується всіма засобами мистецтва книги.

Фактура в оформленні книги повинна відповідати змісту літературного твору, і може сприйматися лише у зв'язку зі змістом, темою, художніми, історичними і іншими особливостями літературного твору.

Викладач дає порівняльну оцінку якості виконаної роботи. Особливо відзначаються винайдені студентами нові методи й способи створення фактур. Найбільш виразні й оригінальні зразки включаються до фонду кафедри.

Діапазон виразності зразків дуже великий, вони можуть викликати різні асоціації. Правомірно ставити питання про відповідність фактури загальному характеру того чи іншого літературного твору, про обґрунтоване їх використання в зовнішньому оформленні книг.

Мета роботи.

Навчитися створювати фактури різними способами, матеріалами.

Виконати якомога більше виразних, гармонічних та вдалих фактур, для подальшого їх використання у виконанні Практичної роботи №2 «ВИКОНАННЯ ТРЬОХ ОРИГІНАЛІВ ОБКЛАДИНОК З ВИКОРИСТАННЯМ ФАКТУР»

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 1

«СТВОРЕННЯ ФАКТУР ЗА ДОПОМОГОЮ ЖОРСТКОГО ПЕНЗЛЯ І ГУСТОЇ ФАРБИ»

Фактури можуть бути створені за допомогою направленого руху по паперу жорсткого плоского пензля, на який набирається невелика кількість густої фарби. У такій фактурі вгадується динаміка руху пензля.

Прилади й матеріали: *папір різних типу, кольору, розміру; пензлі різних розміру, жорсткості; гуаш, олія, акрил.*

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. Нанести жорстким пензлем густу фарбу на папір.
3. Виконати велику кількість фактур на аркушах паперу таким способом.
4. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
5. Оформити обрані фактури.

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 2

«СТВОРЕННЯ ФАКТУР ЗА ДОПОМОГОЮ НАКЛАДАННЯМ АК- ВАРЕЛЬНОЇ ФАРБИ ПЕНЗЛЕМ»

Акварельна фарба накладається пензлем так швидко, щоб лінії заходили одна за одну, продовжуючи в напрямі до кінця аркушу. Ця техніка має назву «живопис у розливку».

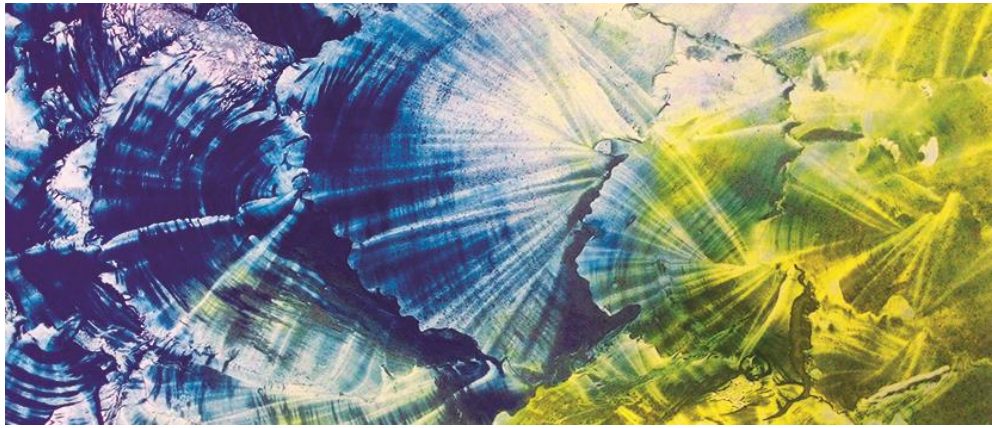
Інший варіант, поки фарба не висохне, розривається папіросний папір, різноманітний за розміром та кресленням та прикладається в декількох місцях до поверхні паперу для зняття фарбового покриття.

Прилади й матеріали: *папір різних типу, кольору, розміру; пензлі різних розміру, жорсткості; акварельні фарби.*

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. Нанести пензлем акварельну фарбу на папір, так щоб лінії заходили одна на одну.
3. Виконати велику кількість фактур на аркушах паперу таким способом.
4. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
5. Оформити обрані фактури.

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 3 «СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ МЕТОДОМ МОНОТИПІЇ»

Віддруковування, ще не висохлого зображення, виконаного найбільш підходящими для цього, досить повільно висихаючими фарбами, підготовчого фактурного малюнка з одного матеріалу на іншій (зі скла, пластмаси, штучних матеріалів, паперу тощо на папір). Різні зрушення в момент перетискання надають малюнку специфічну динаміку.

Прилади й матеріали: *папір різних типу, кольору, розміру; пензлі різних розміру, жорсткості; гуаш, акрил, акварель; скло, пластик.*

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. Нанести пензлем фарбу (гуаш/акрил/акварель) на скло, пластик чи папір, так щоб утворився якийсь малюнок.
3. Зробити відбиток, прикладаючи аркуш паперу.
4. Виконати велику кількість фактур на аркушах паперу таким способом.
5. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
6. Оформити обрані фактури.

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 4

«СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ МЕТОДОМ ВИШКРЯБУВАННЯ»

У роботі вживаються всілякі пензлі, спеціально підготовлені скребки – пластикові гребені, гумова губка, поролон, тканини з різною рельєфною вираженою структурою (мішковина, полотно, марля тощо). Своєрідні фактурні ефекти дасть способи вишкрібання по крейдованому паперу (покритому фарбою), картону (гратографія), на який попередньо нанесені кольорові плями олійної пастелі, поверх покриті розведеною акриловою чорною фарбою. Проводиться процес вишкрібання поверх ґрунтів різними «шаберами», бритвами, ножом у художньому ритмі або вільному.

Прилади й матеріали: *папір різних типу, кольору, розміру; пензлі різних розміру, жорсткості; гуаш, акрил, олійна пастель; скребки, пластикові гребені, гумова губка, поролон, тканини з різною рельєфною структурою (мішковина, полотно, марля тощо); бритва, ніж, шабер.*

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. Нанести пензлем перший шар фарби (гуаш/акрил/олійної пастелі) на папір.
3. За необхідності, нанести другий шар фарби.
4. За допомогою шабера, ножа чи леза робити вишкрібання фарби, таким чином створювати фактуру.
5. Виконати велику кількість фактур на аркушах паперу таким способом.
6. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
7. Оформити обрані фактури.

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 5 «СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ ХАРЧОВОЇ ПЛІВКИ»

Прилади й матеріали: *папір різних типу, кольору, розміру; пензлі різних розміру, жорсткості; акварель; харчова плівка.*

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. Нанести декілька кольорів акварельних фарб, розведених водою, у вигляді нерівномірних плям близько одна до одної на акварельному папері.
3. Накласти поверх обгорткову плівку.
4. Після повного висихання фарби плівка акуратно видалити.
5. Виконати велику кількість фактур на аркушах паперу таким способом.
6. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
7. Оформити обрані фактури.

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 6

«СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ ОФОРТНОГО ВЕРСТАТА»

Цілий спектр можливостей створення фактур дає використання офортного верстата або преса для високого друку. Тут можливо потужно перетискувати фактуру полотна, листя рослин, отримувати відбитки з різних матеріалів, що мають свою фактуру тощо.

Прилади й матеріали: папір різних типу, кольору, розміру; гуаш, офортна фарба; офортний верстат; полотно, листя рослин, матеріали, що мають свою фактуру.

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. Нанести фарбу на предмет, який слугуватиме штампом.
3. Зробити відбиток на папір за допомогою офортного верстата..
4. Виконати велику кількість фактур на аркушах паперу таким способом.
5. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
6. Оформити обрані фактури.

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 7 «СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ ФОТОМАТЕРІАЛІВ»

Фотографія може зафіксувати на папері, як своєрідну і виняткову певну інформацію про об'єкт: фактуру кори дерева, піщаної мілини, снігового покриву, хлібної ниви, зораного поля, візерункового переплетення гілок та листів дерев, осипів, геологічних відслосень, переплетення коренів, звисаючого з дерева моху, мереживо піни морського прибою. Самі фотоматеріали при їх відповідній обробці можуть служити засобом створення фактур на комп'ютері. Отримані фактури стають удосконаленими та невпізнаними.

Прилади й матеріали: *фотоапарат, Pentium V, сканер, графічний пакет Adobe Illustrator.*

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. Сфотографувати обрані фактури.
3. Відсканувати отриману паперову фотографію чи перенести цифрову на комп'ютер.
4. За необхідності, зробити обробку фотографії за допомогою графічних програм.
5. Виконати велику кількість фактур на аркушах паперу таким способом.
6. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
7. Оформити обрані фактури.

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 8

«СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ ОЛІЙНОЇ ФАР- БОЮ, РОЗЛИТОЮ НА ВОДІ»

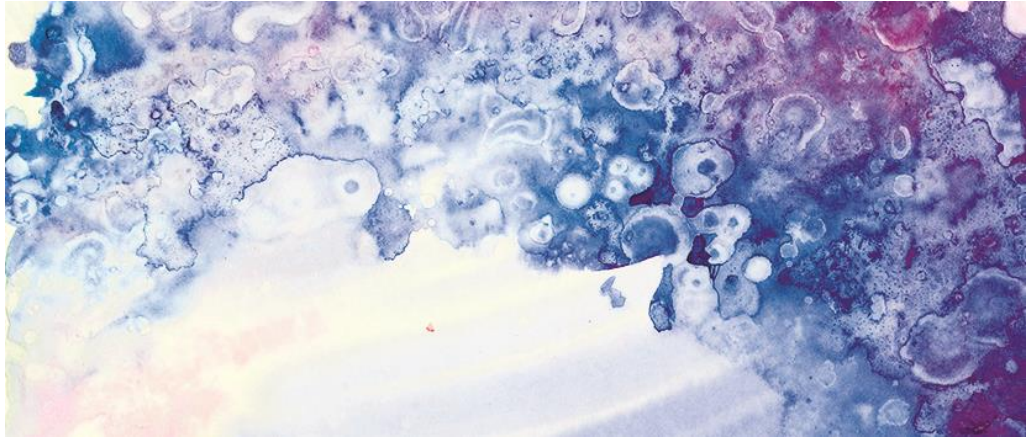
Масляну фарбу, розбавлену гасом, виливають на поверхню води, налиту у який-небудь достатньо широкий посуд. Фарба починає негайно розливатися по поверхні, утворюючи кожну мить нові візерунки, змінюючи розміри і форму плям. Якщо всією площиною паперового листа швидко торкнутися поверхні води, то фактура залишиться на папері. Різну динаміку візерункам можна надати, створюючи (перед тим, як вилити фарбу) ті або інші рухи води - кругові, з завихреннями. Придбаний у пробах досвід допоможе керувати у визначених межах процесом, домогтися бажаної декоративної виразності. Кольорове вирішення таких фактур можна урізноманітнити, вихлюпуючи на воду кілька фарб. Вдається підбирати гармонічні кольорові гами, несподівані ефектні поєднання. Консистенція фарб, послідовність і місце їх виливання, рух водної поверхні - все впливає на характер фактур. Велике значення має вибір моменту фіксації фактури на папері. Крім того, накопичивши велику кількість виконаних цим способом різноманітних фактур, можна підібрати і відкадрувати в потрібному форматі ту фактуру, яка найбільш співзвучна задуму оформлення конкретної книги.

Прилади й матеріали: папір різних типу, кольору, розміру; олійна фарба, розчинник; вода, ємність для води (великого розміру)

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. Набрати воду в велику ємність (таз).
3. Розбавити олійну фарбу різних кольорів розчинником.
4. Обережно вилити суміш фарб на поверхню води.
5. Зробити візерунки паличками, гребінцем і т.д..
6. Зробити відбиток з поверхні води на аркуш паперу.
7. Виконати велику кількість фактур на аркушах паперу таким способом.
8. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
9. Оформити обрані фактури.

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 9
«СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ АКВАРЕЛЬНОЇ
ФАРБИ З ВИКОРИСТАННЯМ СОЛІ»

Поки фарба не висохне, на забарвлені місця розсипати кристали солі, вони увійдуть з фарбами у реакцію, що в подальшому дасть цікаві ефекти.

Прилади й матеріали: папір різних типу, кольору, розміру; пензлі різних розміру, жорсткості; акварель; сіль.

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. Нанести декілька кольорів акварельних фарб, розведених водою, у вигляді нерівномірних плям близько одна до одної на акварельному папері.
3. Поки не висохла фарба, розсипати кристали солі.
4. Струсити сіль після висихання.
5. Виконати велику кількість фактур на аркушах паперу таким способом.
6. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
7. Оформити обрані фактури.

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 10

«СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ АКВАРЕЛЬНОЇ ФАРБИ З МЕДИЧНОГО СПИРТУ»

Поки акварельна фарба не висохне, на забарвлені місця капати різними, за розміром краплями спирту, чи то розпилити їх за допомогою щіточ-ки, вони увійдуть з фарбами у реакцію, що в подальшому дасть цікаві ефекти, схожі на кола, світліші, безпосередньо за фарбу.

Прилади й матеріали: папір різних типу, кольору, розміру; пензлі різних роз-міру, жорсткості; акварель; медичний спирт.

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. Нанести декілька кольорів акварельних фарб, розведених водою, у вигляді нерівномірних плям близько одна до одної на акварельному папері.
3. Поки не висохла фарба, накапати декілька крапель спирту.
4. Виконати велику кількість фактур на аркушах паперу таким спосо-бом.
5. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
6. Оформити обрані фактури.

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 11 «СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЗЕЛЕНОГО, ЧОРНОГО І ЧЕРВОНОГО ЧАЮ»

Чай - дуже доступний варіант для додавання листу паперу слабких ненасичених відтінків. Чорний чай дає слабкий жовто-коричневий. Зелений чай дає слабкий жовто-зелено-коричневий відтінок. Оливковий, простіше кажучи. Пропорції - дві чайні ложки з гіркою чаю і зовсім небагато води, тільки щоб покрити чайні. Вони звичайно, набухнуть, тоді можна додати ще води. Через кілька годин віджати заварку. Отримуємо настій, в який можна вмочати пензель. Червоний чай (каркаде) дає при фарбуванні рожевий, відтінки лілових, бордових, бузкових, фіолетових і навіть синіх кольорів.

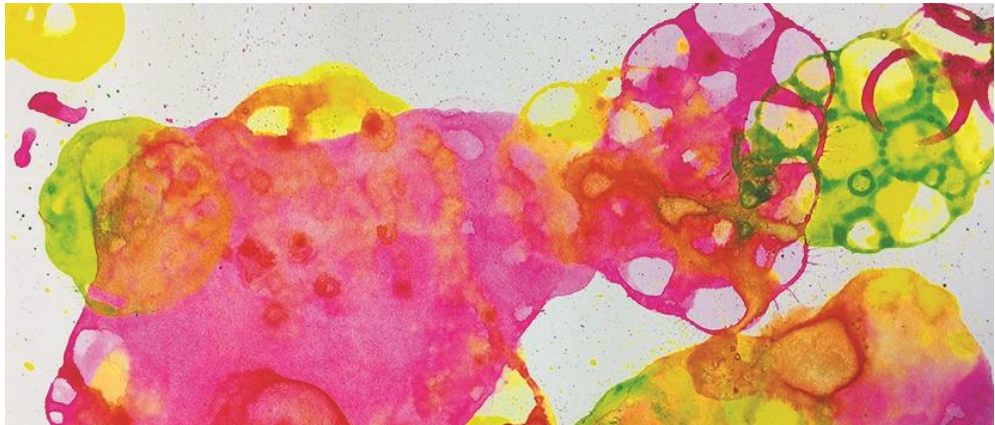
Прилади й матеріали: *папір різних типу, кольору, розміру; пензлі різних розміру, жорсткості; зелений, чорний і червоний чай.*

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. Заварити міцний розчин чаю зеленого, чорного, червоного.
3. Затонувати цим розчином папір.
4. Виконати велику кількість фактур на аркушах паперу таким способом.
5. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
6. Оформити обрані фактури.

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 12

«СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ МИЛЬНИХ БУЛЬБАШОК»

Для приготування розчину потрібна ємність (пластиковий стаканчик, непотрібна чашка або банку), шампунь або рідке мило, вода і фарба, пропорції з водою 1: 1, фіолетове чорнило. Змішати розчин, опустити туди трубочку для коктейлю і дуети. Отримуємо багато піни, до якої і прикладаємо лист блокнота. Замість мильного розчину можна використати мильні бульбашки для дітей та чорнило.

Прилади й матеріали: *папір різних типу, кольору, розміру; туш різнокольорова; мильні бульбашки, коктейльна трубочка, стакан.*

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. Зробити мильну суміш з фарбою чи тушшю.
3. За допомогою коктейльної трубочки, утворити бульбашки.
4. Перемістити кольорові бульбашки на аркуш паперу.
5. Виконати велику кількість фактур на аркушах паперу таким способом.
6. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
7. Оформити обрані фактури.

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 13

«СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЛИМОННОГО СОКУ»

На чистий аркуш паперу наносяться плями і краплі лимонного соку. Після висихання лист пропрасовується праскою. І лимонний сік під впливом температури "тонує" папір. Ті місця, куди потрапив лимонний сік коричнивішає .

Прилади й матеріали: *папір різних типу, кольору, розміру; сік лимона; праска.*

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. Отримати свіжий сок лимона.
3. Нанести краплини соку на аркуш паперу.
4. Проявити сік за допомогою праски.
5. Виконати велику кількість фактур на аркушах паперу таким способом.
6. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
7. Оформити обрані фактури.

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 14

«СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ МОЛОКА»

Можна використовувати жирне молоко або вершки. Молоко наноситься пензлем на папір, рідина повинна висохнути. Після чого лист пропрасовується праскою або підноситься до будь-якого джерела тепла: лампочки або свічки. І під впливом тепла молоко має стати коричневим, пофарбувавши лист.

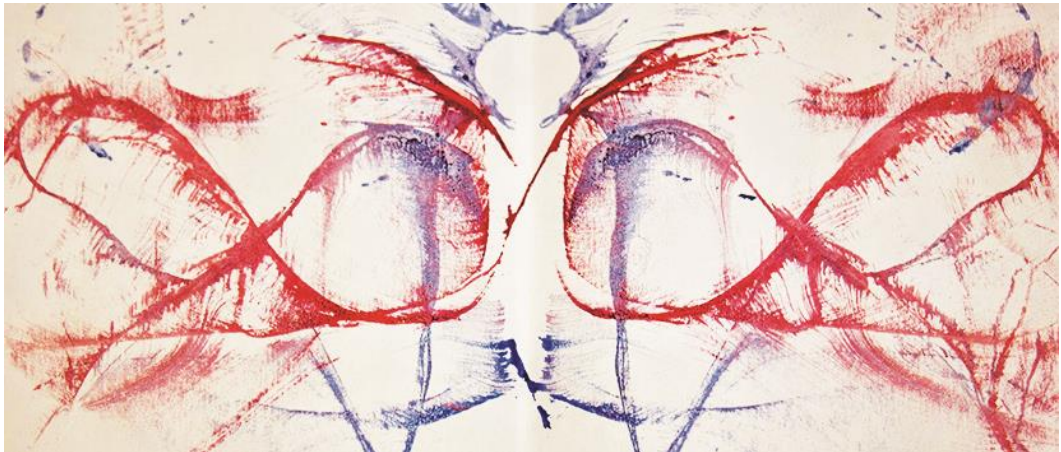
Прилади й матеріали: папір різних типу, кольору, розміру; молоко; праска.

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. Нанести краплини молока на аркуш паперу.
3. Проявити сік за допомогою праски.
4. Виконати велику кількість фактур на аркушах паперу таким способом.
5. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
6. Оформити обрані фактури.

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 15

«СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ НИТКИ. НИТКОГРАФІЯ»

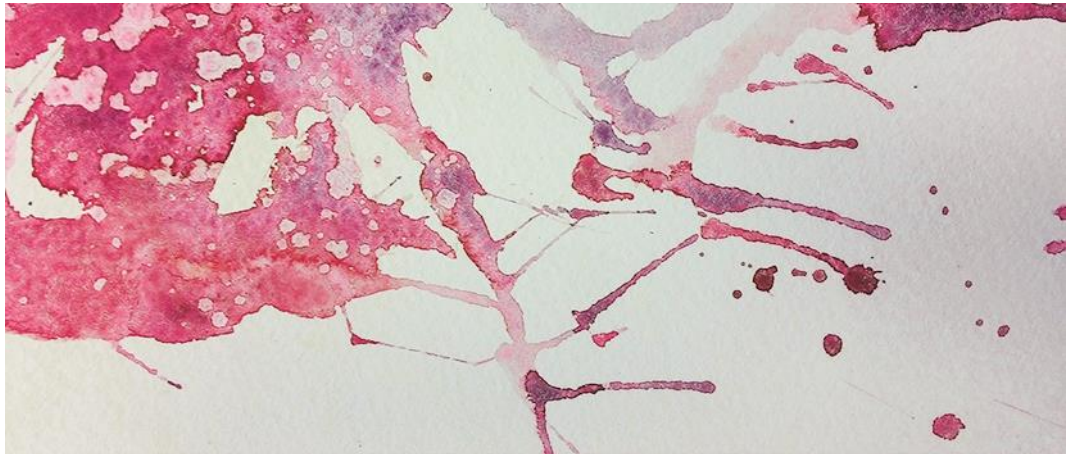
Нестандартний спосіб, але дуже ефектний. І з непередбачуваним результатом! Крім паперу потрібна туш і товсті нитки. Шматок нитки довжиною 20-30 см змочити в чорну туш та художньо розкладаємо на аркуші блокнота. Так щоб один кінець нитки виходив назовні, за край листа. Зверху накриваємо лист з ниткою чистим аркушем паперу, зверху кладемо книжку і злегка придавлюємо рукою. Злегка. Якщо придавити сильно - нитка не витягнеться. Якщо слабо - не вийде малюнок. Отже - повільно витягуємо нитку. І знімаємо книгу і лист. В результаті - два аркуші краси, які можна допрацьовувати на свій розсуд.

Прилади й матеріали: папір різних типу, кольору, розміру; туш; нитки різної товщини; книга.

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. Змочити нитку у фарбу чи туш.
3. Фігурно викласти на аркуш паперу.
4. Розмістити лист з ниткою на сторінці книги.
5. Закрити книгу та потягти за краї нитки.
6. Виконати велику кількість фактур на аркушах паперу таким способом.
7. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
8. Оформити обрані фактури.

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 16
«СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ ВПЛИВУ СТРУМЕННЯ ПОВІТРЯ НА КРАПЛІ ТУШІ ЧЕРЕЗ ТРУБОЧКУ»

На сухий аркуш паперу капаємо краплі кольорової креслярської туші - одного кольору або декількох, в одне місце, поруч або по всьому листу. 3-4 краплі. Важливо - наносити туш саме на сухий папір, так як на вологому аркуші все розпливається і потрібного ефекту не вийде.

Далі - беремо трубочку для коктейлю і сильно дуємо на краплю. В результаті - химерні форми коралів або гілки дерев. Дуги можна і потрібно в різних напрямках, поки не роздується вся фарба.

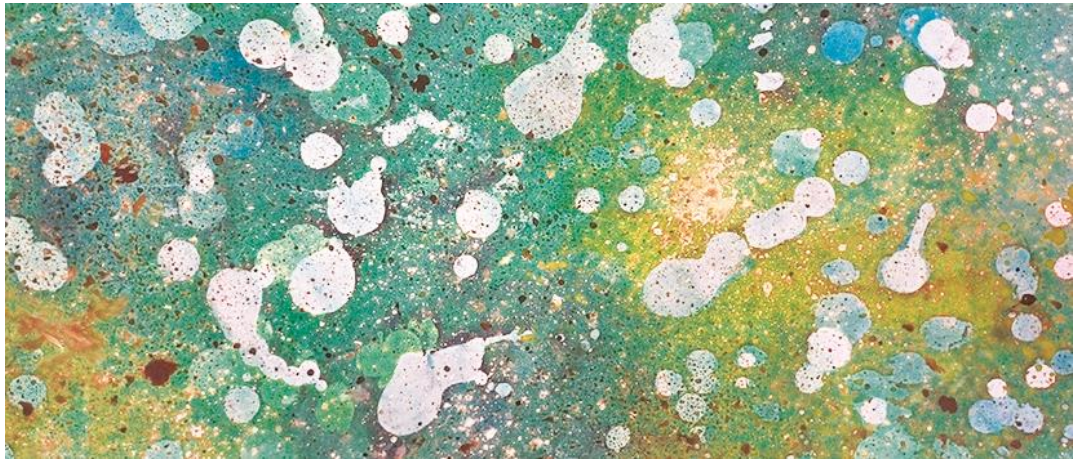
Прилади й матеріали: *папір різних типу, кольору, розміру; туш; коктейльна трубочка.*

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. На аркуш паперу нанести краплини фарби чи туші.
3. За допомогою коктейльної трубочки видувати різноманітні узор.
4. Виконати велику кількість фактур на аркушах паперу таким способом.
5. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
6. Оформити обрані фактури.

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 17

«СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ ВОСКОВОГО МІЛКУ АБО СВІЧКИ»

Восковим мілком або свічкою наноситься малюнок або напис на аркуш паперу, а зверху профарбовується аквареллю. Використовуючи жовтий колір, створюється ефект світіння; яскраві блакитні, зелені і рожеві під темною аквареллю дають - неоновий ефект. Можна також поєднувати цю техніку з натиранням. Під лист кладемо фактурну підкладку (все, що знайдеться) і зверху натираємо плоскою стороною мілка. Якщо робити це акуратно, а підкласти листочки або якийсь рельєфний об'єкт, виходять відмінні відбитки.

Прилади й матеріали: *папір різних типу, кольору, розміру; восковий мілок, свічка; акварель.*

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. На аркуш паперу нанести малюнки свічкою або восковим мілком.
3. Нанести акварельні фарби на воскові малюнки.
4. Виконати фактури на аркушах паперу таким способом.
5. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
6. Оформити обрані фактури.

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 18
«СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ РОЗБРИЗГУВАННЯ
АКВАРЕЛЬНОЇ ЧИ ГУАШЕВОЇ ФАРБИ ЗУБНОЮ ЩІТКОЮ»

Зубна щітка та акварель допоможуть зробити різні цікаві фактури. Достатньо просто бризкати різними фарбами на сухий лист. Зволожений лист дасть зовсім інший ефект. Можна буде поспостерігати, як крапельки розпливаються, зливаючись один з одним у вигадливий орнамент.

Розбризкувати можна навколо трафарету, або навпаки всередині нього. Забезпечено незмінно оригінальний результат.

Прилади й матеріали: папір різних типу, кольору, розміру; восковий мілок, свічка; акварель.

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. На аркуш паперу за допомогою зубної щітки розбризкати фарбу.
3. Повторити розбризкування на зволоженому папері.
4. Повторити розбризкування з різними трафаретами.
5. Виконати велику кількість фактур на аркушах паперу таким способом.
6. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
7. Оформити обрані фактури.

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 19
«СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ
МАЛЯРНОЇ СТРІЧКИ»

Прилади й матеріали: *папір різних типу, кольору, розміру; малярна стрічка; акварель, гуаш, акрил.*

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. На аркуш паперу наклеїти нерівномірно нарізані шматки малярної стрічки.
3. Нанести акварельні, гуашеві чи акрилові фарби на воскові малюнки.
4. Виконати велику кількість фактур на аркушах паперу таким способом.
5. Після повного висихання, зняти стрічки.
6. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
7. Оформити обрані фактури.

СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ № 20
«СТВОРЕННЯ ФАКТУРИ ЗА ДОПОМОГОЮ ПІНИ ДЛЯ ГОЛІННЯ
ТА ГУАШЕВОЇ ФАРБИ»

Піна для гоління створює неповторну базу для малювання. Вона дозволяє розтягувати і закручувати краплі фарби в химерні завитки і зигзаги, а потім отримати картинку зі своїм неповторним сюжетом.

Прилади й матеріали: папір різних типу, кольору, розміру; піна для гоління; акварель, гуаш, акрил.

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання фактур.
2. Видавити невелику кількість піни для гоління на рівну вбираючу поверхню. Сформувати з неї поле для малювання, розрівнявши поверхню лінійкою.
3. Видавити з тюбиків фарбу на піну краплями або лініями.
4. Розтягнути краплі фарби за допомогою палички
5. Покласти зверху на піну аркуш паперу і трохи притиснути її.
6. Зняти папір та витерти піну.
7. Дочекатися повного висихання.
8. Обрати найкращі, прислухаючись до порад викладача.
9. Оформити обрані фактури.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №2

ВИКОНАННЯ ТРЬОХ ОРИГІНАЛІВ ОБКЛАДИНОК З ВИКОРИСТАННЯМ ФАКТУР

Час проведення роботи – 6 години

Актуальність і теоретичне обґрунтування.

Вибір тем.

Обкладинки обираються і виконуються, в основному, до видань художньої літератури.

У більшості навчальних робіт студент спочатку обирає тему видання, а потім створює оформлення видання, використовуючи для цього певні виражальні засоби.

У даній практичній роботі студент вирішує питання відповідності вже виконаної або тієї, що буде створена знайденим способом фактури, і обкладинки літературного твору. Такий підхід можливий при досить широкому і глибокому знанні літературних творів, чуйному сприйнятті ідейних, художніх особливостей творів. Має велике значення схильність студента до асоціацій, метафоричне мислення, здатність відчувати фактурну, колористичну «партитуру» твору, вміння виразити співзвучність цієї «партитури» виразними засобами книжкового оформлення.

Розглядаючи різноманітні створені фактури, студент у пошуках асоціацій перебирає у пам'яті літературні твори. Тут доцільно йти від загального до конкретного. Фактури можуть викликати асоціації з такими загальними якостями літературних творів, як ліричність, поетичність, трагічність, епічність, суворість, асоціюватися зі світлими, радісними або тривожними подіями, почуттями. Графічна динаміка фактури здатна підкреслити динаміку подій у творі. Колорова гамма і структура фактури може нагадувати характер обставин, в яких розгортається дія, описана автором твору.

При виборі твору потрібно відразу ж враховувати, яку роль буде відігравати в оформленні фактура. Чи будуть разом з фактурою використовуватися образотворчі елементи (малюнки, репродукції та їх фрагменти з творів живопису, графіки, скульптури, архітектури, фотографії, орнаментальні мотиви). Одночасно з пошуками теми, йде пошук неординарного композиційного рішення, підпорядкованого цілісному вигляду обкладинки.

При виборі тем студент звертається до відповідних груп творів, які мають ті чи інші жанрові, видові, стильові особливості. Вразі виникнення складностей з вибором викладач надає студенту додатковий перелік літературних творів з яких студент обирає тему для виконання завдання. Також викладач знайомить студента з прикладами українського та західноєвропейського дизайну оформлення книги.

Якщо фактури викликають поетичні асоціації, в якійсь мірі співзвучні особливостям творчості того чи іншого поета, то студент може зупинити свій вибір навіть на окремому вірші, зробивши обкладинку книги з назвою цього вірша і відбивши його зміст в оформленні. Нерідко збірники віршів мають назву основного віршу даної тематичної збірки. Отже, основним для збірки, до якої ро-

бється обкладинка, і буде вважатися обраний студентом вірш. Цей умовний варіант видання дозволяється у навчальній роботі для того, щоб студент мав можливість, прочитуючи вірші, знайти відповідність виразним якостям фактур. Численні вірші впливають безпосередньо на почуття, емоції читача, описуючи або позначаючи почуття виразними засобами слова, що виходять за рамки звичайної предметності, сюжету, зримого епізоду. Основою вірша може бути філософська поетична думка. Нерідко велику роль грає створювана словесним живописом забарвленість вірша, його колорит. Всьому цьому можна знаходити акомпанемент, асоціативне співзвуччя у виразних засобах кольорових фактур. За літературною побудовою твір може бути віршований, прозовий, ліричний, епічний.

«Фантастичні» фактури часто можна з успіхом використовувати для обкладинок видань того розділу наукової фантастики.

Література: [п.10 с 44-67, п.11 с 251].

Формати обкладинок. Виконуючи обкладинки в першому семестрі, бажано їх формати наблизити до реальних розмірів книг, що випускаються. Нижче будуть приведені найбільш типові для книжкових видань розміри в міліметрах лицьових сторін обкладинок готових (обрізаних з трьох сторін) книг, зазначено також прийняте в поліграфії та видавничій справі умовне позначення формату. Формат видання позначають форматом друкарського паперу в сантиметрах і частині аркуша, наприклад, 84х108/32, де 84х108 см. - розміри паперового аркуша, 32 - частка паперового аркуша.

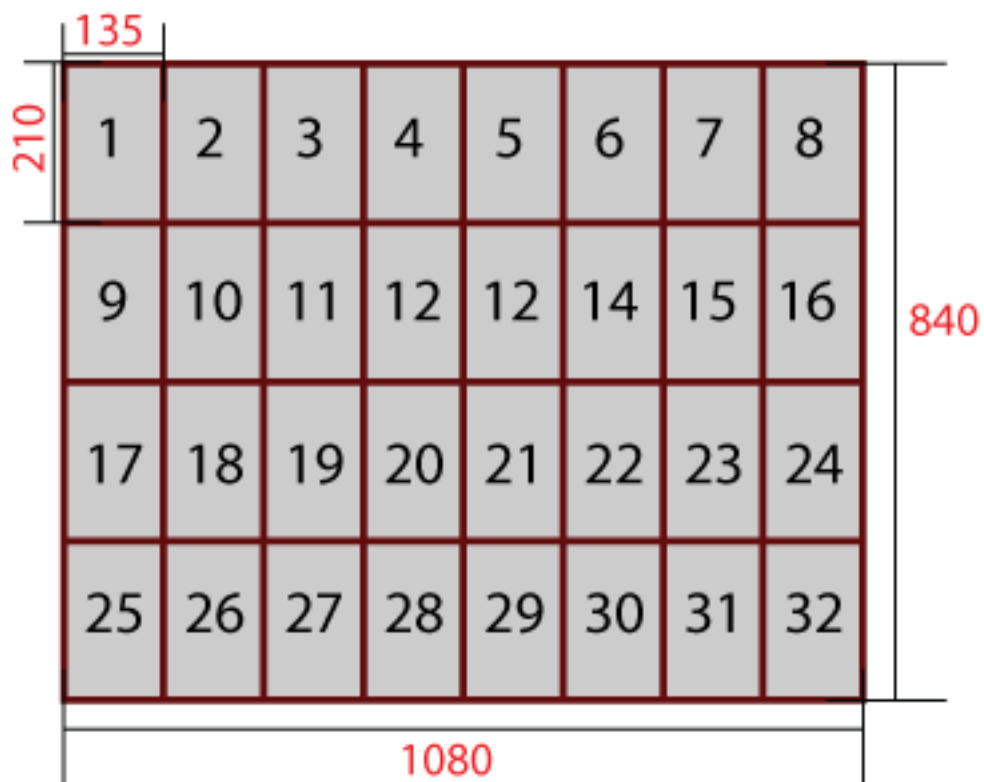

Рис. Приклад формату 84х108/32.

Книжкові формати умовно діляться на малі, середні та великі.

Формат видання, мм: Формат друкованого паперу, см. і частка аркуша:

Малі формати:

<u>107x165</u>	<u>70x90/32</u>
<u>120x165</u>	<u>70x100/32</u>
<u>130x165</u>	<u>70x108/32</u>
<u>145x165</u>	<u>60x70/16</u>
<u>107x177</u>	<u>75x90/32</u>

Середні формати:

<u>107x200</u>	<u>84x90/32</u>
<u>120x200</u>	<u>84x100/32.</u>
<u>130x200</u>	<u>84x108/32</u>
<u>145x200</u>	<u>60x84/16</u>
<u>145x215</u>	<u>60x90/16</u>

Великі формати:

<u>170x200</u>	<u>70x84/16</u>
<u>170x215</u>	<u>70x90/16</u>
<u>182x215</u>	<u>75x90/16</u>
<u>170x240</u>	<u>70x100/16</u>
<u>170x260</u>	<u>70x108/16</u>
<u>205x250</u>	<u>84x108/16</u>

Підкреслені формати, найбільш поширені в книжкових виданнях.

У числі наведених форматів зустрічаються різні пропорційні відносини сторін. Є формати різко витягнуті за вертикаллю і наближені до квадрату. Найбільш популярні в книговидаванні середні і малі, зручні для користування формати, а пропорції сторін наближаються до відношення золотого перерізу (помірно витягнуті за вертикаллю).

Для виконання оригіналу обкладинки студент обирає середні або малі формати найбільш характерні і типові для масових видань художньої літератури.

Під час виконання завдань враховуються також певні виразні якості форматів, їх відповідність тому чи іншому виду літератури, конкретному твору. До форматів можна віднести такі характеристики, як витончений, стрункий, монументальний, компактний. Для видань поезії, де рядки віршів часто бувають коротше довжини рядків прийнятої в книгах прози, нерідко застосовують невеликі витягнуті формати.

Різноманіття форматів виявляється дуже корисними для пошуку відповідної ділянки фактури, що викадровується з різних частин аркушу виконаної фактури.

Література: [п.12 с 11-12].

Використання образотворчого матеріалу.

Основне завдання художника книжкової обкладинки - створення твору книжкового мистецтва, що є художнім відображенням змісту літературного твору. У багатьох випадках за допомогою однієї фактури буває важко відобразити ті чи інші риси, особливості літературного твору, створити оригінальну

виразну композицію обкладинки. Тому, поряд з фактурою, студенти використовують різні образотворчі матеріали, вирішуючи цікаву творчу навчальну задачу органічного поєднання фактури, шрифту і предметного зображення в цілісній композиції.

У сучасному українському і особливо в зарубіжному книговидаванні для зовнішнього оформлення видань художньої літератури часто використовується фотографія. Такий підхід до завдань зовнішнього оформлення допомагає знайти за допомогою фотографії цікавий образотворчий відгук на зміст літературного твору. Доречними в конкретному випадку можуть виявитися жанрові знімки, історичні, документальні фотографії, фотопортрети та інші сюжети.

Джерелами підбору фотографій можуть бути різні ілюстровані журнали, фотолистівки, інші друковані видання, знімки, виконані самими студентами. При використанні для оформлення обкладинки реального видання будь-яких підібраних художником фотографії їх автор-фотограф вказується у вихідних даних оформлюваної книги.

Підбираючи і komponуючи на обкладинці фотографії, студент може їх фрагментувати, вирізати по певній формі (коло, овал, складні форми) і по контуру зображень. Нерідко тільки фрагментована частина фотографії може відбити зміст твору.

Можливий на обкладинці монтаж декількох фотографій, фотографії та малюнка, репродукції твору образотворчого мистецтва.

Для виконання композиції обкладинки з фактурою і репродукцією творів образотворчого мистецтва студент використовує друковані репродукції в альбомах, журналах. Викладач демонструє цільову добірку з репродукціями живопису, графіки, фотографії, які можуть бути використані для оформлення видань літературних творів вітчизняних і зарубіжних авторів, як сучасних, так і тих, які творили в різні історичні періоди.

Література: [п.3, с 62].

Малюнок в композиції обкладинки.

Направити сприйняття фактури в бік передбачених художником задумів, асоціацій може допомогти рисунок (виконаний студентом) органічно включений у композицію обкладинки. Під малюнком тут розуміється зображення, створене будь-якою технікою з будь-яким діапазоном колірного та тонального рішення.

Слід уникати навмисного (впізнаваного) домальовування плям фактури, штучного додання їй предметної конфігурації. Методи включення малюнка в фактуру контролюються вимогливим художнім смаком. Характер малюнка, сюжет і об'єкт, що передається, - все це має диктуватися змістом, ідеєю літературного твору.

Рис. 1. автор Арина Даур. Монотипія – художня пляма.

Рис.2. автор Марія Олійник, студентська робота.

Орнаментально-декоративні мотиви.

В якості додаткового елемента обкладинки можуть бути використані орнаментально-декоративні обрамлення (обкладинки в цілому або будь-яких її елементів), лінійні обрамлення, різні орнаментальні мотиви і лінійки. Ці елементи

нти можуть сприяти створенню цілісної композиції, прикрашати, виділяти, поділяти і, найголовніше, нести певний специфічний зміст, інформацію компонентів обкладинки. Змістовна функція орнаменту і декору в сучасному виданні пов'язана з історією мистецтва книги.

Починаючи від рукописних і перших друкованих книг і до сьогодення, в книжковому оформленні застосовується орнамент. Для кожного історичного періоду і місцевості були характерними певні орнаментально-декоративні мотиви, що використовувалися в книзі. За допомогою творчого відбору та інтерпретації цих мотивів можна мовою графіки встановити зв'язок сучасного оформлення з тим часом, коли літературний твір було.

Література: [п.7 гл 6].

Шрифт.

Необхідною і найважливішим елементом обкладинки є шрифт. При виборі шрифту студентам необхідно консультиватися з викладачем, оскільки в першому семестрі вони тільки почали освоєння історії та сучасних досягнень мистецтва шрифту. Шрифти мають цілий ряд виразних якостей, які повинні відповідати характеру літературного твору, а також виконувати певні графічні, декоративні функції в композиції обкладинки.

Студент вирішує питання співвідпорядкованості, ієрархії елементів обкладинки. Без такої співвідпорядкованості, без визначення головного і другорядного неможливо створити гармонійну композицію. Як правило, змістовим (і композиційним) центром обкладинки повинен бути шрифт назви. Необхідно, щоб він в першу чергу сприймався і прочитувався. Таке виділення шрифту здійснюється не тільки за рахунок його розташування, відносних розмірів, але і за рахунок контрасту тону, кольору. Більш докладно про це буде надано в підрозділі «Композиція обкладинки». Тут же доцільно сконцентрувати увагу на композиції самих шрифтів, їх напису та методах виконання.

В останні роки помітно активізувалася робота художників по створенню оригінальних шрифтових композицій при оформленні книг та інших видів друкованих видань. Цьому сприяли технічні можливості комп'ютерних шрифтів, що дозволяють більш вільно й різноманітніше компоновати написи, долаючи межу, що раніше існувала між мальованим, писаним шрифтом, каліграфією і набором з металевих літер.

Для створення більш цілісного, компактного напису, єдиного слова - малюнка (логотипу) художники часто застосовують тісне розташування літер і рядків, торкання сусідніх букв і навіть накладення їх частин одну на іншу. При цьому прогалини між літерами, там, де вони зберігаються, робляться мінімального розміру.

Збагачено закономірності розташування (вирівнювання) рядків в єдиній шрифтовій композиції. Можна вирівнювати рядки симетричної побудови за віссю симетрії, а при асиметричних побудовах по лівій або правій крайній осях або при багатоосьовій композиції - ще й по осях, розташованих з певним відступом - втяжкою від крайньої осі. Розмір відступу визначається художником, як правило, за відчуттям своєрідної композиційної рівноваги.

Зараз художники стали досить широко практикувати вирівнювання рядків один під одним (при асиметричній побудові) за так званими «внутрішніми осями», формування яких обумовлюється активно вираженими вертикальними штрихами букв слів з різних рядків, поставлених один під одним. У цьому випадку вертикальний штрих однієї літери є як би продовженням штриха іншої, створюючи вісь побудови. Візуально чітко виражену вісь утворюють і поставлені одна під одною однакові літери.

Ми можемо знайти в рядках цілий ряд таких штрихів і букв, що забезпечують отримання багатьох композиційних варіантів, і це надає можливість знайти найбільш гармонійну рівноважну цілісну композицію групи, яка органічно входить в композицію обкладинки.

Шрифтова група в обкладинці виконує також декоративну функцію. Для активізації цієї функції нерідко художники використовують об'ємні, декоровані, контрастні шрифти. Назва твору, наприклад, відтворюється жирним (щільним) шрифтом, а прізвище автора, підзаголовок - тонким (світлим), часто – «волосяним» гротеском (гротеск-шрифт без засічок, з однаковою товщиною всіх штрихів).

Ретельність виконання елементів має дуже велике значення у мистецтві оформлення книги. Звичайно, поняття ретельності не виключає малюнка, виконаного у вільній манері або вільно від руки написаного шрифту. Для того, щоб віднести їх до творів мистецтва, такий малюнок або шрифт повинні бути виконані на професійному рівні з художнім смаком, та відповідати спеціально поставленому художньому завданню, задуму, що відображає зміст і характер літературного твору.

В оформленні більшості видань використовується ретельно виконаний шрифт. Такий шрифт може бути створений власноруч, але частіше художники застосовують для виконання написів наявні комп'ютерні шрифти.

При виборі шрифту слід враховувати, які саме літери є в словах назви книги, у прізвищі автора і оцінювати можливість застосування тієї чи іншої гарнітури з точки зору малюнка цих конкретних літер, їх взаємного поєднання. Треба з'ясувати які саме літери, необхідні для напису найбільш оригінальні та виразні в даній гарнітурі шрифту.

Література: [п.7 гл.5, п.8 гл.5, п 13 с 24-33].

Композиція обкладинок.

У кожного художника виробляється зазвичай своя методика пошуку і створення композиції зовнішнього оформлення книги. Процес цей дуже складний, індивідуальний, що не вкладається в стандартні рамки і схеми. Однак специфіка даного навчального завдання дозволяє запропонувати студенту деякі рекомендації.

Відправним пунктом композиційного пошуку в даному випадку є вибір фактури одночасно з прийняттям рішення, який конкретний літературний твір буде оформлятися. При цьому більшу роль відіграє творча фантазія студента, здатність емпірично представити можливі композиційні варіанти.

Перевага роботи з нематеріальними фактурами полягає в тому що примхливі, несподівані візерунки, плями самої фактури, варіант її кадрування допо-

магають студенту відійти від звичних композиційних штампів, розвивають його творчу думку, слугують формуванню нових композиційних ідей.

New 2013 Folio Society Edition : *Pride and Prejudice* by Jane Austen
Illustrations by Anna and Elena Balbusso

Рис.3. художник-ілюстратор Анна та Єлена Балбуссо, до твору «Pride and Prejudice» Джейн Остін

Нерідко першим імпульсом, який змушує студента зупинити свій вибір на конкретній фактурі, крім її чисто декоративної ефектності, є асоціації, які вона викликає, співзвуччя чого-небудь, пов'язаного з літературним твором. При оцінюванні завдання з виконанням фактур велику роль відіграє співзвучність фактури до характеру даного літературного твору, аналізуються можливості розміщення на обраній фактурі шрифту, виражальних засобів, образотворчих елементів. Може виявитися, що фактура сама по собі ефектна, цікава, але дуже активна, строката, недостатньо цілісна (подріблена), на ній немає достатньо рівномірних ділянок і тому шрифт, де б його не розташували (якщо фактура використовується як фон обкладинки), не виділиться, загубиться на фактурі. Те ж саме може відбутися і з зображенням. Таким чином, ефектна фактура нерідко виявляється непридатною для суцільного фону обкладинки і може виникнути питання тільки про її фрагментне використання, вирізування певних ділянок, монтуванні їх на рівномірних, гладких фонах (білих, чорних або кольорових).

Як правило, в ієрархії, підпорядкованості елементів обкладинки чільне місце повинен зайняти шрифт. Це логічно - читача передусім цікавить, яка пе-

ред ним книга. Він хоче знати назву, прізвище автора. Виділити шрифт можна за рахунок його тонового, колірнього контрасту з фоном, за допомогою збільшення розміру букв. Не дивно, що в оформленні обкладинок більшості книг, які експонуються на різних виставках, використовуються великі і контрастні по відношенню до фону шрифти назви.

Належна контрастність забезпечується, коли білий або світлий кольоровий шрифт розташовується на чорному або якому-небудь темному колірному тлі. Тому художники, підбираючи фактури, звертають увагу на їхні темні і разом з тим порівняно рівні ділянки, на яких можна було б розташувати шрифтовий напис, а також на ті ділянки, в які можна було б вписати зображення. Потрібно не забувати, що зображенням ми можемо перекрити невдалий ділянку фактури. Певна контрастність забезпечується і при розміщенні чорного (темного) шрифту на білому (світлому) гладкому тлі.

Як вже говорилося, репродукція, малюнок можуть фрагментуватися по контуру, силуету якого-небудь зображення й при встановленні на обране місце фактури органічно вписуватися в створюваний фактурою загальний малюнок.

Можливе кадрування зображення в будь-яку геометричну форму (прямокутник, квадрат, овал, коло). Сама по собі геометрична форма володіє певною виразністю і здатна викликати асоціації з будь-якою конкретною формою об'єкту (у взаємозв'язку зі змістом книги). Наприклад, форма кола може асоціюватися з ілюмінатором корабля, окуляром оптичного приладу, форма прямокутника - з вікном, дверима тощо. Зображення в геометричній формі чітко відмежовується від фактурного фону. Вони (фон і зображення) не повинні «заважати» одне одному. Для більш активного відмежування зображення від фону іноді використовуються лінійно-декоративні і навіть орнаментальні обрамлення, які за своїм характером відповідають особливостям літературного твору.

Кількість можливих композиційних варіантів зростає, якщо використовується не одне зображення, а два і більше, а проте, разом з тим зростає небезпека позбавити композицію обкладинки цілісності і лаконізму. Щоб уникнути порушення цілісності композиції, необхідно розробити ієрархію, підпорядкованість елементів, їх взаємозв'язок, визначити головне.

На обкладинці збірника (оповідань, повісті, віршів) може бути розташовано наприклад, портрет автора і який-небудь пейзажний, сюжетний мотив, зображення інтер'єру тощо.

Доцільно, наприклад, одне зображення фрагментувати за формою (контуром), а інше укласти в геометричну форму - це також сприяє більшій цілісності композиції, дозволяє створювати оригінальні варіанти.

Фрагментоване по колу зображення накладається на фактурний фон і повинен складатися з ним мов би єдине ціле, що вимагає зменшення кількості окремих елементів, з яких складається композиція. Надмірна кількість елементів порушує гармонійність та лаконічність композиції.

Також необхідно звернути увагу студента на окремі недоліки, які мали місце в роботах попередніх років. Так, наприклад, як випадкові співвідношення масштабів, розмірів елементів, занадто велика по відношенню до розміру шрифту і зображувальними мотивами площа фактурного фону, немає належного підпорядкування компонентів обкладинки, вони «сперечаються» один з одним,

шрифтовий напис не виділяється, «губиться» у дуже активній фактурі, шрифтовий напис не сприймається цілісною формою.

Комп'ютер дає безліч можливостей добирати і опрацьовувати шрифти, репродукції, фотографії. Але якщо не застосовувати певних методик пошуків композиції і конкретних втілень загальних задумів, не відчувати виражальних можливостей різноманітних композиційних рішень, можливості комп'ютера залишаться невикористаними.

Вже в процесі кадрування характер, малюнок і колір фактури стали викликати певні асоціації. Найбільш стійким опинився образ острова, омиваного морем, океаном. Концентричні, закруглені м'які смуги фону кольору морської води, навколо «острову», викликали уявлення про широкий накат хвилі, про межі глибин на географічній карті. Примхливо розплився вінець «острову» змушуючи згадати гіллясті гнучкі прибережні водорості, лінію берега. Загальний характер фактури зумовив спрямованість пошуків літературній теми в бік мариністики. Це значний напрям художньої літератури.

Відчуття, що викликається фактурою у пошуках конкретної теми, вступає в протиріччя з тими чи іншими особливостями тематики літературних творів. Нарешті виникає стійкий асоціативний зв'язок.

Природним було прийняття рішення про введення образотворчого мотиву, що відображає зміст книги і разом з тим носить досить загальний, співзвучний фактурному фону, характер.

Вільно вписувати в фактурний фон зображення довільної конфігурації в даному випадку було небажано. Таке зображення могло змінити ті асоціації, який викликала фактура (пляма – острів). Тому було вирішено вписувати зображення в геометричну форму, яка чітко відділяється від фону (фактури) обкладинки. Звичайно, спокусливо було використати форму кола (ілюмінатор, окуляр підзорної труби), але на вітрильних кораблях тих часів, до яких відносяться події «Острову скарбів», були не круглі ілюмінатори, а квадратні (прямокутні) вікна або так звані гарматні порти - квадратні отвори, вирізані в бортах. Розмір квадрата з зображенням повинен був бути невеликим, щоб не закрити значної частини фактури, не позбавити її тих якостей, які зумовили вибір теми. Таку ж умову необхідно було витримати, обираючи місце розташування зображення.

Однак, як би не були обґрунтовані названі вище побажання, композиція обкладинки (разом із зображенням і шрифтом) повинна бути гармонійною, стрункою, досить урівноваженою, цілісною.

У залежності від здібностей, досвіду і майстерності художника (студента) методика створення обкладинки може і повинна бути різною. Змінюється специфіка роботи і у випадку, якщо включене в композицію зображення виконується самим студентом. Використання комп'ютера прискорить і збагатить описані етапи роботи.

Ескізування на фактурі найбільш доцільно здійснювати, використовуючи прозору плівку. На плівці виконуються ескізи шрифту та малюнка в кольорі, потім плівка накладається поверх фактури. Перебираючи шматочки плівки зі шрифтами і зображенням, можна оцінювати і уточнювати всі варіанти їх розташування.

Ескізи, які студент вважає достатньо закінченими, повинні бути переглянуті і затверджені викладачем.

Викладач може, якщо визнає за необхідне, здійснити редагування ескізу або запропонувати ще попрацювати над рішенням завдання, вказати шляхи створення прийнятного варіанту. Тільки після затвердження ескізу студент приступає до виконання оригіналу.

Оригінали обкладинок є виставковими. Вони наклеюються на картонне паспарту - біле, чорне, сіре або тоноване кольором. Тон і відтінок паспарту повинен гармонійно поєднуватися з оригіналом, виділяти його. Для запобігання псування оригіналів приклеюються загнуті на тильну сторону паспарту фартушки. На звороті паспарту пишеться прізвище, ім'я, по батькові студента, дата його народження, рік виконання оригіналу, шифр академічної групи.

Література: [п. 14 с. 424].

Мета роботи. Навчитися виготовляти оригінали обкладинок до дитячої літератури, фантастики та поезії, використовуючи виготовлені фактури на практичній роботі №1.

СТВОРЕННЯ ОБКЛАДИНКИ № 1

«РОЗРОБКА ОРИГІНАЛУ ОБКЛАДИНКИ ДО ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ»

Час проведення роботи – 2 години

Прилади й матеріали.

Відібрані та відкадровані найвдаліші елементи фактур, Pentium V, сканер, графічний пакет Adobe Illustrator.

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання обкладинки.
2. Проаналізувати та обрати вдалі фактури, за необхідності відкадрувати.
3. Відсканувати фактуру.
4. Підібрати тему твору до обраної фактури.
5. Створити ескіз майбутньої обкладинки.
6. Вибрати відповідний формат.
7. Підібрати підходящі шрифти.
8. За необхідності, використати ілюстративний чи фото матеріал.
9. За допомогою графічного пакету Adobe Illustrator, створити обкладинку.
10. Оформити обкладинку.

Рис. 4. Стив Дженкинс, «Сравни», издательства
«Манн, Иванов и Фербер»,

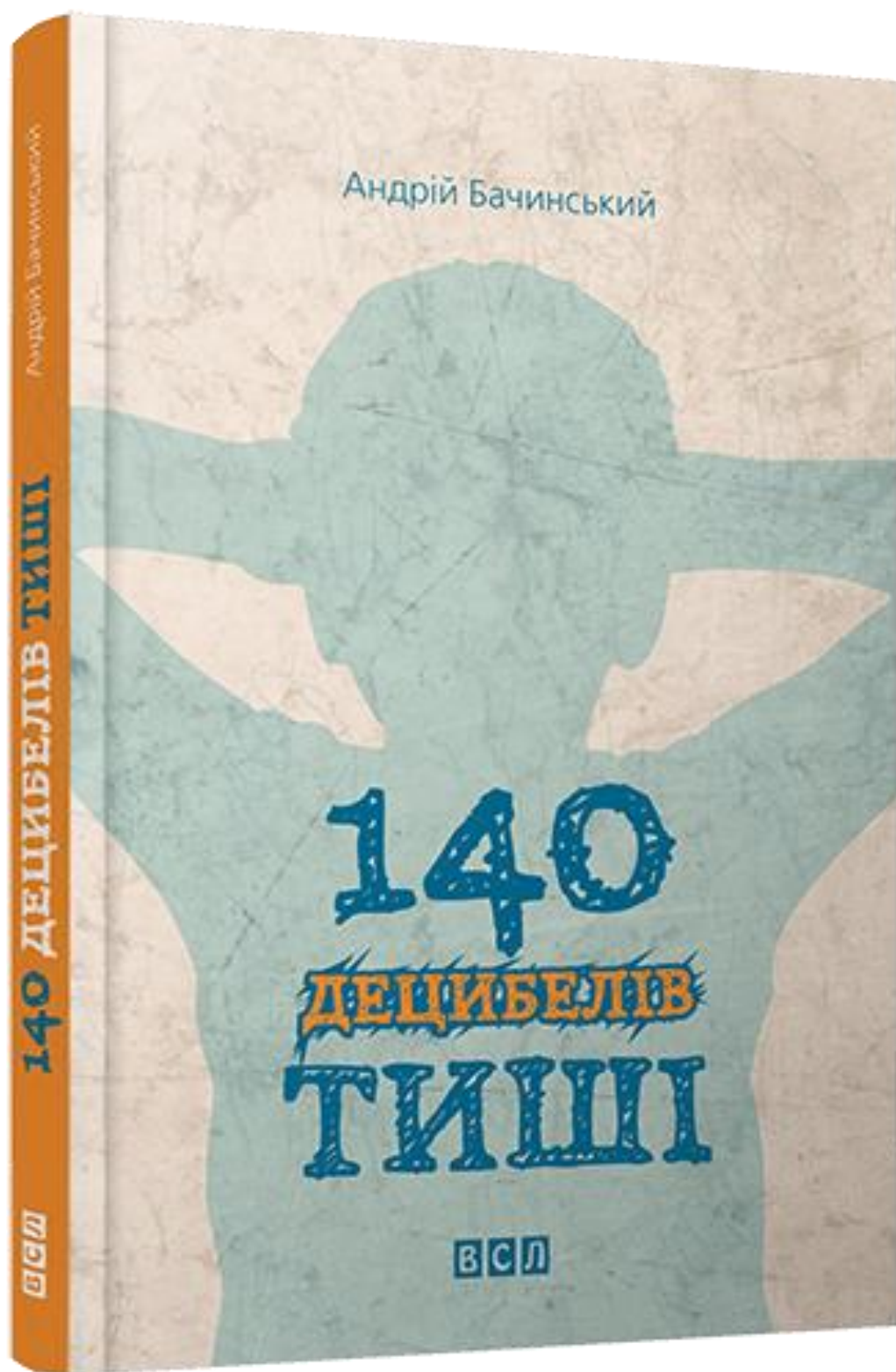

Рис. 5 Андрій Бачинський, «140 децибелів тиші», Видавництво старого лева, Львів 2015.

Рис. 6. Атар Тірца, «Від війни плачуть», Видавництво старого лева, Львів 2015.

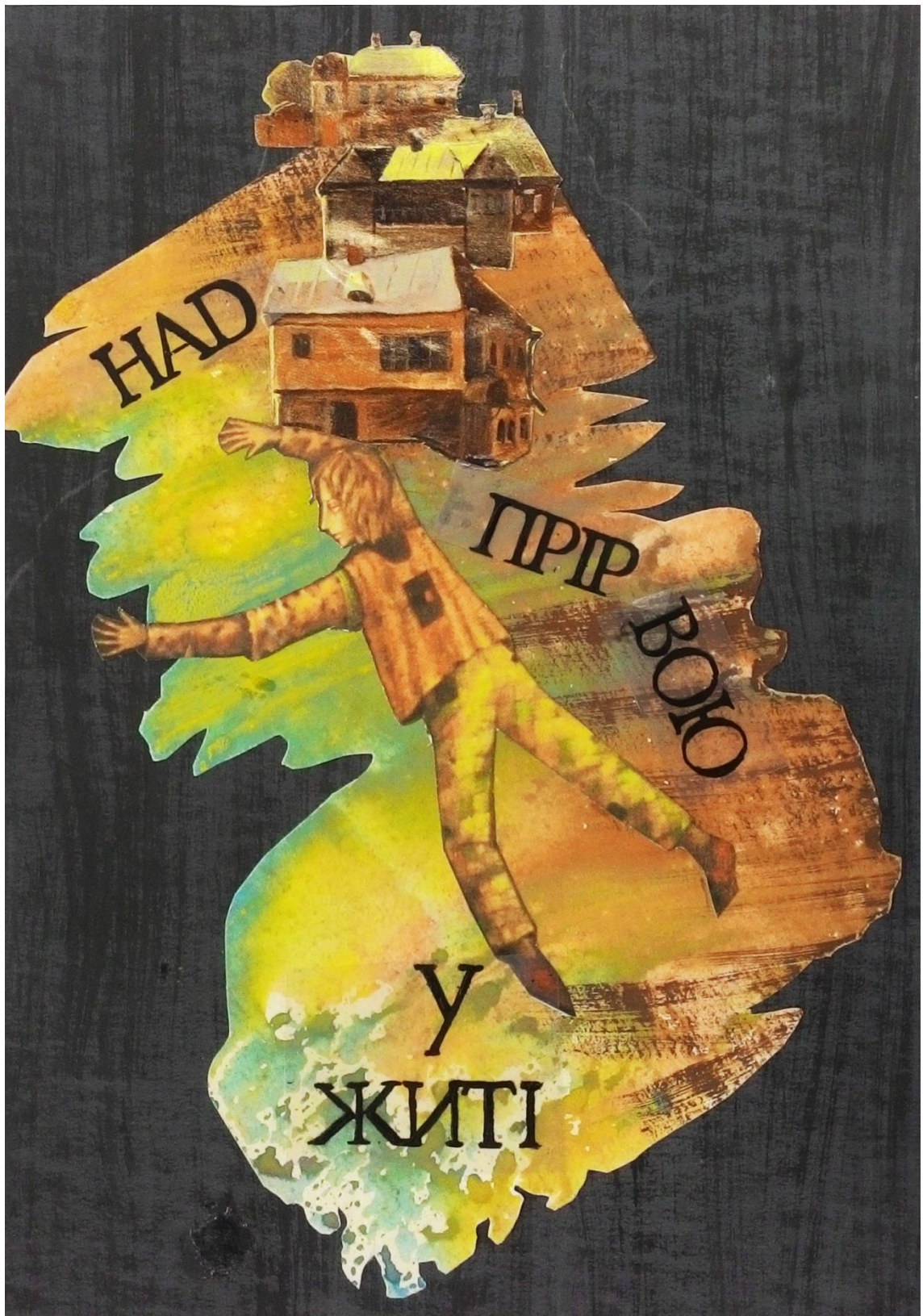

Рис. 7. Студентська робота

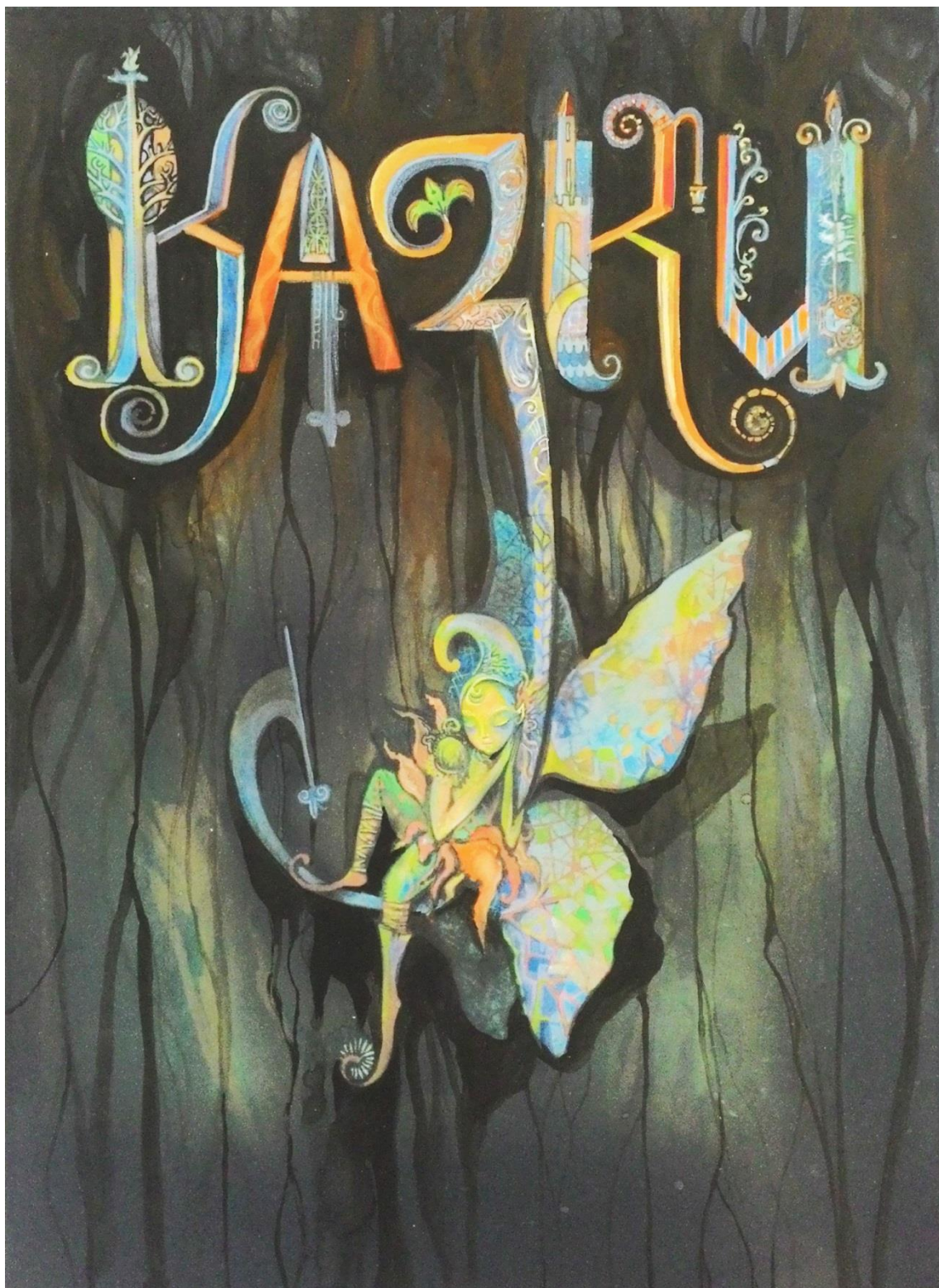

Рис. 8. Студентська робота

Рис. 9. Студентська робота

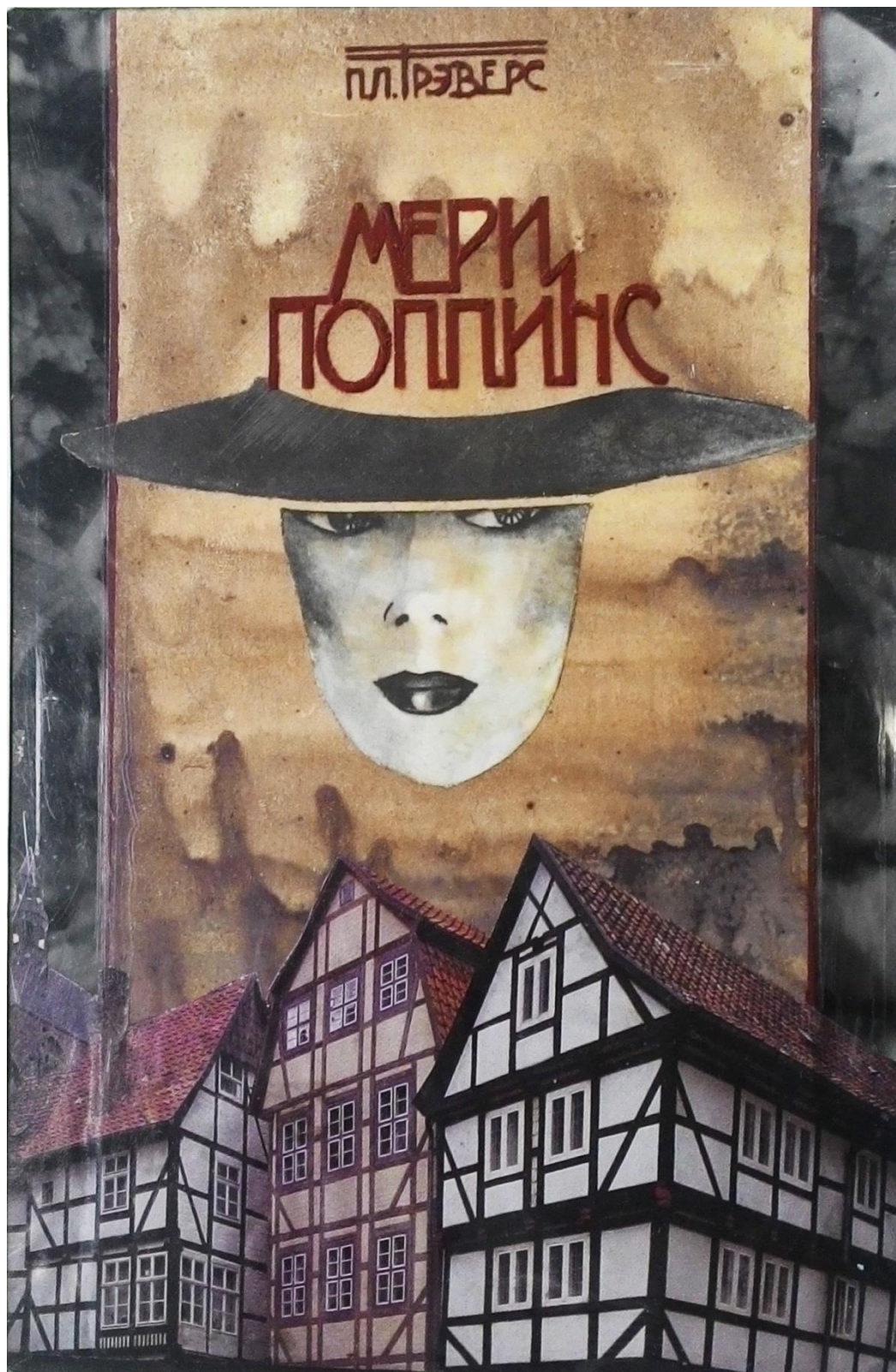

Рис. 10. Студентська робота

Рис. 11. Студентська робота, Петрашенко Ю.О.

СТВОРЕННЯ ОБКЛАДИНКИ № 2

«РОЗРОБКА ОРИГІНАЛУ ОБКЛАДИНКИ ФАНТАСТИКИ»

Час проведення роботи – 2 години

Прилади й матеріали.

Відібрані та відкадровані найвдаліші елементи фактур, Pentium V, сканер, графічний пакет Adobe Illustrator.

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання обкладинки.
2. Проаналізувати та обрати вдалі фактури, за необхідності відкадрувати.
3. Відсканувати фактуру.
4. Підібрати тему твору до обраної фактури.
5. Створити ескіз майбутньої обкладинки.
6. Вибрати відповідний формат.
7. Підібрати підходящі шрифти.
8. За необхідності, використати ілюстративний чи фото матеріал.
9. За допомогою графічного пакету Adobe Illustrator, створити обкладинку.
10. Оформити обкладинку.

Рис. 12. Студентська робота,

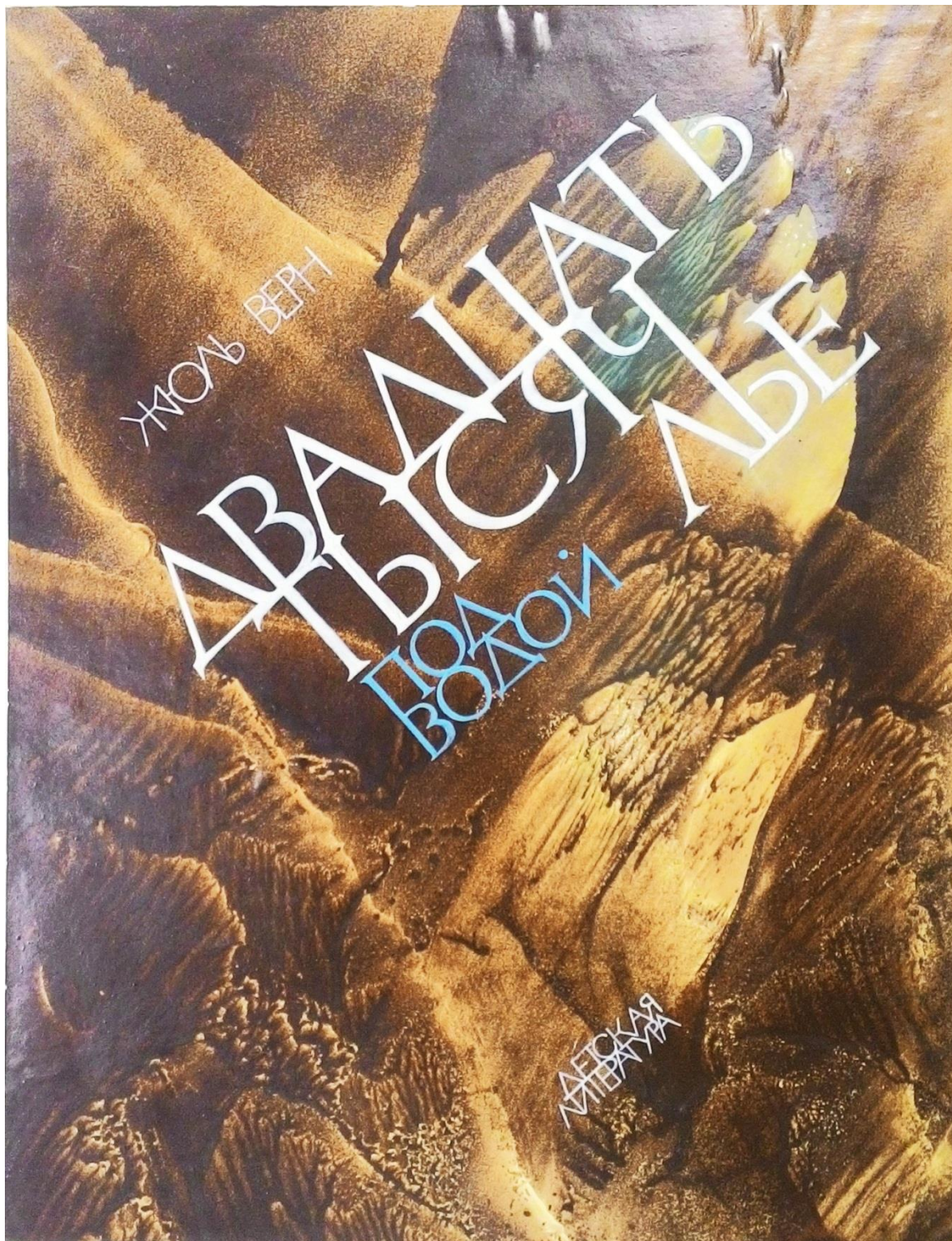

Рис. 13. Студентська робота

РЖАВЧИНА

Рэй Брэдбери

Рис. 14. Студентська робота

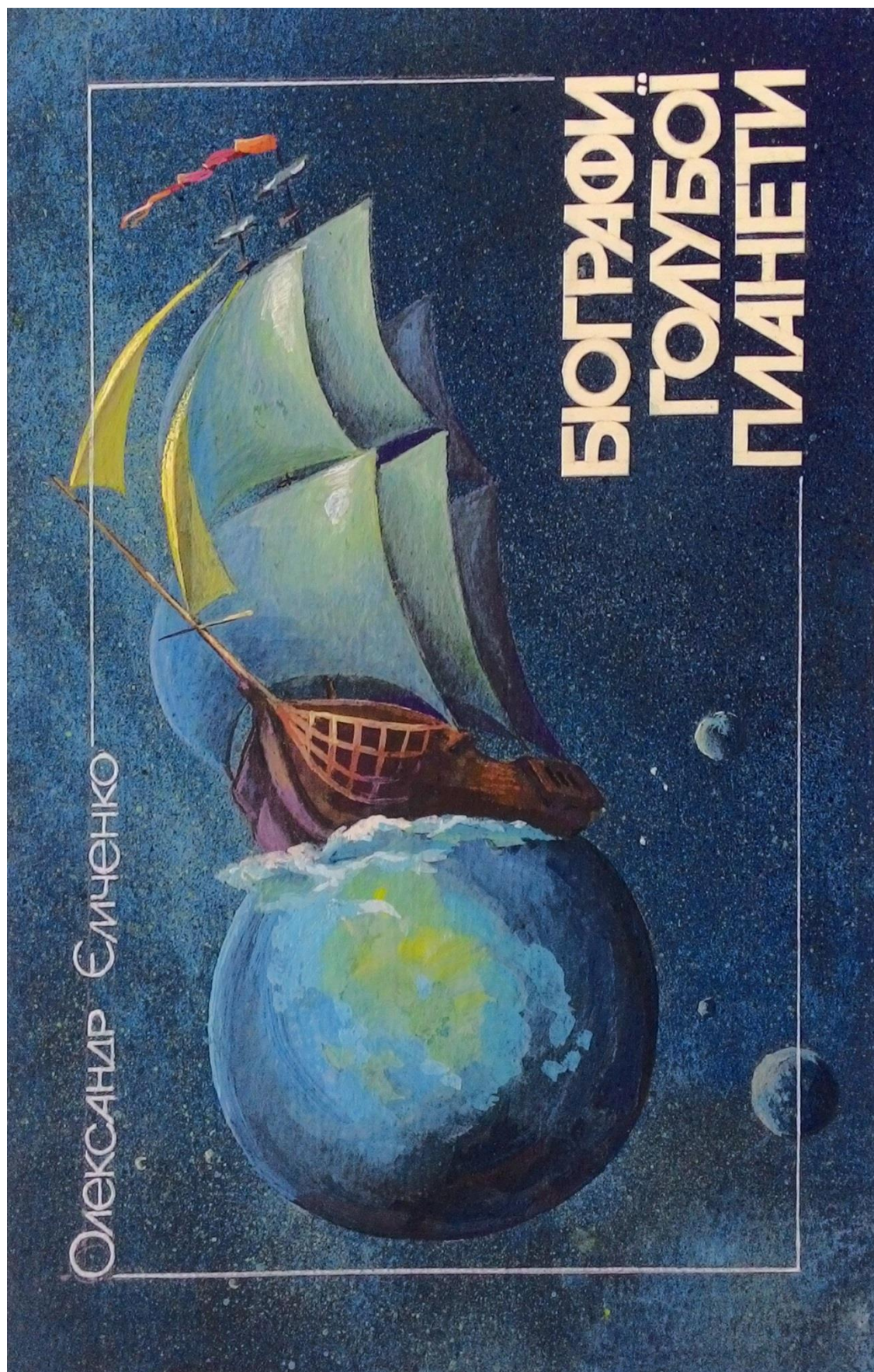

Рис. 15. Студентська робота

Рис. 16. Студентська робота

СТВОРЕННЯ ОБКЛАДИНКИ № 3

«РОЗРОБКА ОРИГІНАЛУ ОБКЛАДИНКИ ДО ПОЕЗІЇ»

Час проведення роботи – 2 години

Прилади й матеріали.

Відібрані та відкадровані найвдаліші елементи фактур, Pentium V, сканер, графічний пакет Adobe Illustrator.

Хід роботи.

1. Підготувати робоче місце і матеріали для виконання обкладинки.
2. Проаналізувати та обрати вдалі фактури, за необхідності відкадрувати.
3. Відсканувати фактуру.
4. Підібрати тему твору до обраної фактури.
5. Створити ескіз майбутньої обкладинки.
6. Вибрати відповідний формат.
7. Підібрати підходящі шрифти.
8. За необхідності, використати ілюстративний чи фото матеріал.
9. За допомогою графічного пакету Adobe Illustrator, створити обкладинку.
10. Оформити обкладинку.

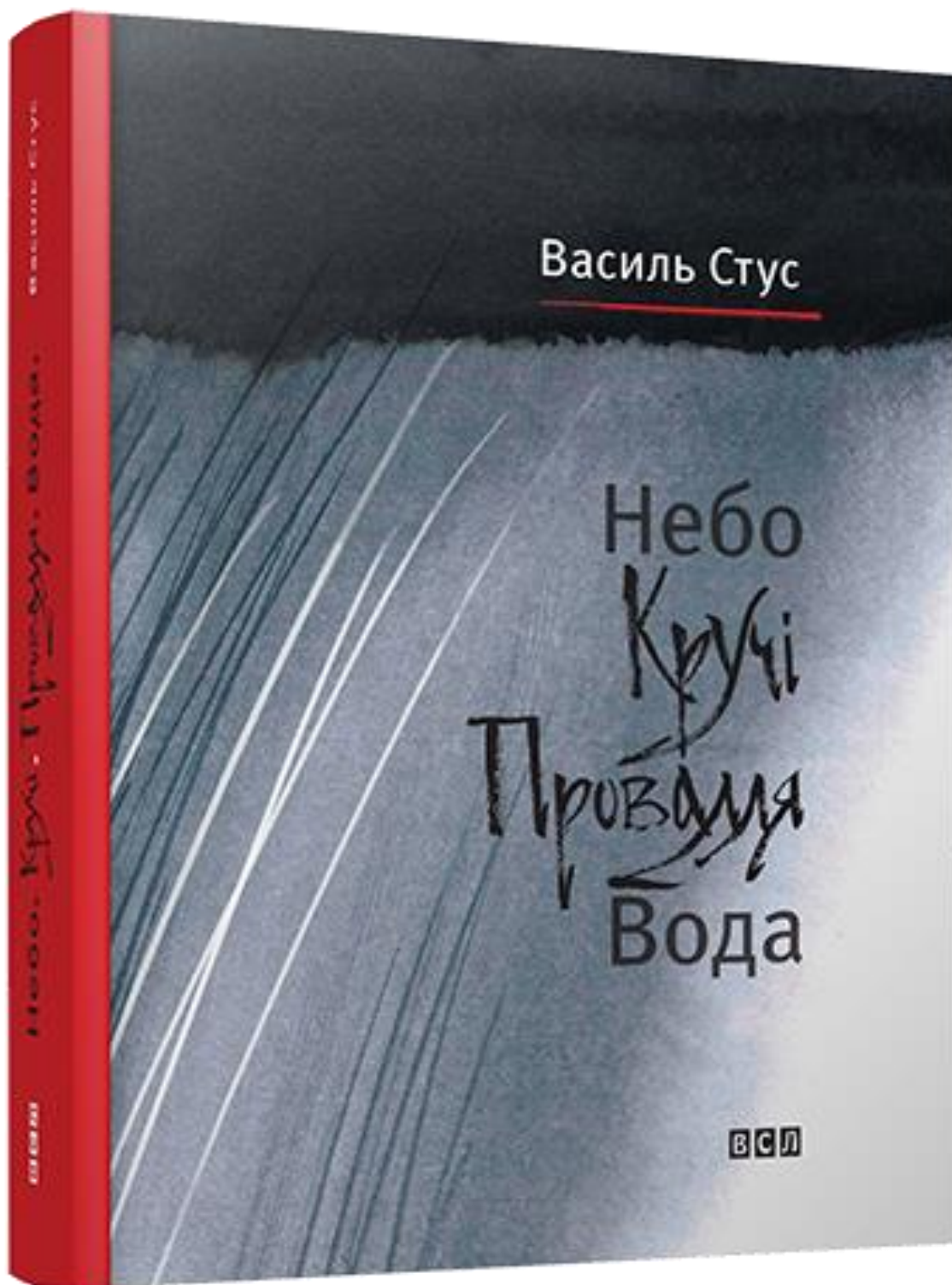

Рис. 17. Василь Стус. «Небо. Кручі. Провалля. Вода», Видавництво старого лева, Львів 2015.

Рис. 18. Студентська робота

Рис. 19. Студентська робота

Рис. 20. Студентська робота

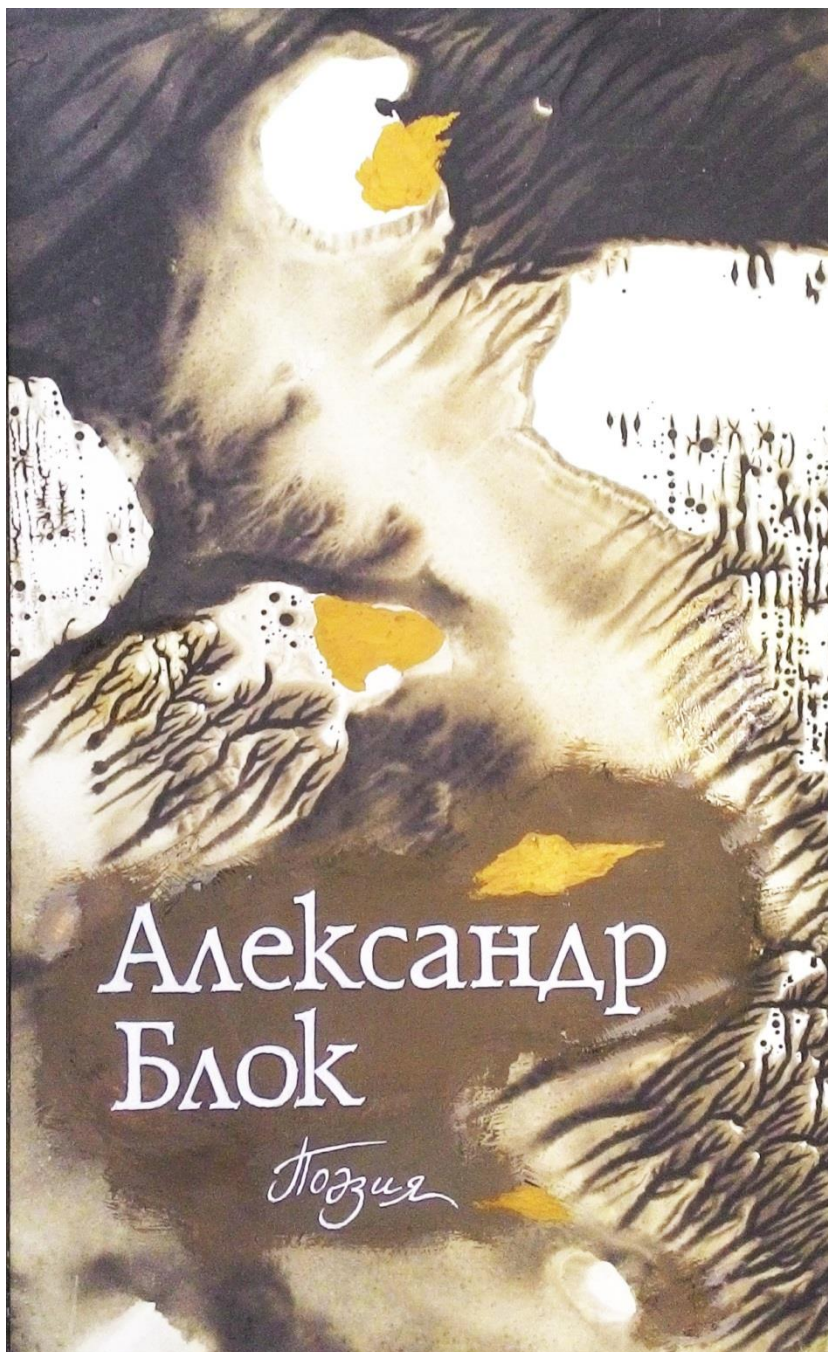

Рис. 21. Студентська робота

Рис. 22,23. автор Паола Санз, ескіз до показу моделей

Рис.24. автор Марія Олійник, студентська робота.

Рис.25. автор Жинжа Микола, студентська робота.

Рис.26. автор Горбань Борис, студентська робота.

Рис.27,28. автор Давиденко Роман, студентська робота.

Рис.29. автор Марія Олійник, студентська робота.

Рис.30. автор Марія Олійник, студентська робота.

Рис.31. автор Горбань Борис, студентська робота.

Рис.32. автор Мики Сато, ілюстратор, Японія.

Рис.33,34. автор Ерик Карле (Eric Carle), ілюстратор, Америка.

Рис. 35. автор Ерик Карле (Eric Carle), ілюстратор, Америка.

Рис.36. автор Кияниця Олена, студентська робота

ЛІТЕРАТУРА

1. Валуєнко Б. В. Архітектура книги. – К.: Мистецтво, 1976. – 212 с., іл.
2. Кузнецов Э.Д. «Фактура как элемент книжного искусства», М.:Книга, 1979 г.; 96 с.
3. Фаворский В.О «О графике, как об основе книжного искусства», – Искусство книги, 1961.; с 62.
4. Пахомов В. В. Книжное искусство: В 2-х кн. Кн. 1. М., 1961. 424с. Кн. 2. М., 1962. 432 с.
5. Под ред. А.Д. Гончаров «Художественное конструирование и оформление книги» , - М. : Книга, 1971. - 248 с. : ил.
6. Герчук Ю.Я. «Художественный мир книги» – М., 1989.; - 239 с. : ил.
7. «Искусство книги. Выпуск десятый 1972-1980», – М.:Книга, 1987.; гл. 5,6.
8. Снарский О.В. « Шрифты, алфавиты для рекламных и декоративно-оформительских работ», – Киев-Реклама, 1989.; – 152 с., ил.
9. Марков В. «Принципы творчества в пластических искусствах. Фактура» - С.-Петербург : Издание О-ва художников «Союз молодежи», 1914. — 70, [2] с.
10. Ляхов В.Н. «Очерки теории искусства книги» - М.:Книга, 1971; с 44-67.
11. Кузнецов Э.Д. «Художник и книга», -М.:Художник РСФСР, 1964.; с 251.
12. Рывчин В.И. «Техническое редактирование книги» - М.:Книга, 1977.; с 11-12.
13. Буковецкая О. «Дизайн текста: шрифт, эффекты, цвет» - М.: ДМК, 2000. — 304 с.
14. Пахомов, В.В. Книжное искусство: Замысел оформления. - М.: Искусство, 1961. - 424 с.

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

15. Ганкина Э.З. Художники в современной детской книге: Очерки. - М.: Сов. художник, 1977. - 216 с.
16. Конашевич В. М. «О себе и о своем деле», - М. Детская литература., 1968. – 496 с.
17. Чихольд, Я. Облик книги: Избр. ст. о кн. оформл. / Пер. с нем. - М.: Книга, 1980. - 239 с.